

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΚΕ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 | Ι ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1976 | ΑΡΙΘ. 1

ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ

2. ΙΓΝΑΤΙΟΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ († 109 ἢ 107 μ. Χ.;)*

4. Ὁ χαρακτήρ τῶν ἐπιστολῶν.

1. Δυστυχῶς ἄχρι τοῦδε οὐδεὶς ἐνησχολήθη εὐρύτερον περὶ τὴν καθόλου γλωσσικὴν δομὴν τῶν Ἰγνατιανῶν ἐπιστολῶν, τὴν ἔκφραστικὴν τῶν διατύπων, τὴν ἐννοιολογικὴν τῶν ἔκθεσιν, τὴν μορφήν καὶ τὰ σχήματα τοῦ λόγου καὶ τὴν ὅλην ἀρχιτεκτονικὴν διάπλασιν τῶν ἰδεῶν, τοῦ πράγματι λογοτέχνου ἀποστολικοῦ τούτου Πατρός¹². Ἐξετάζων τις τὴν ὅλην δομὴν τῆς συνθέσεως τῶν ἐπιστολῶν, ματαίως θὰ ἀναζητήσῃ ἐνιαῖον χαρακτηρισμὸν ἢ ὄρισμὸν τοῦ καθόλου ἐπιστολιμαίου τύπου τούτων. Πᾶσαι αἱ ἐπιστολαὶ ἄρχονται διὰ τῆς αὐτοπροσώπου προσηγορίας: «Ἰγνατίος, ὁ καὶ Θεοφόρος», ἀκολουθεῖ δὲ ὁμοίομορφος σχεδὸν ἐν πάσαις ταῖς ἐπιστολαῖς ἐγκωμιασμὸς τῶν ἀποδεκτῶν. Σχετικὴ ὁμοιομορφία ἐμφανίζεται καὶ ἐν τῷ τέλει τῶν ἐπιστολῶν, μὲ ἀπλήν διάκρισιν τῶν προσώπων, πρὸς τὰ ὅποια ἀπευθύνεται. Ἄλλ' ὁ τῆς Ἀντιοχείας ἐπίσκοπος τὸ βᾶρος τῆς ἐπιστολογραφίας του τίθησιν ἐπὶ ὠρισμένων καὶ προμελετημένων θεμάτων καὶ προβλημάτων, ἅτινα ἀπησχόλουν αὐτὸν καὶ διὰ τὰ ὅποια ἐνδιεφέρετο, ὅπως ἀνακοινώ-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 420 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 23-24 τεύχους.

12. Ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν πρβλ. τὴν δυσπρόσιτον πράγματι διδακτορικὴν διατριβὴν τοῦ Βέλγου H. van Torre, *Het vocabularium van Ignatius van Antiochie*, 2 Teile (Diss., Masch. — Schrift), Löwen 1940/1.

ση εἰς τοὺς ἀποδέκτας του, ὡς ἀμέσως ἐνδιαφερομένους. Τὰ ζητήματα δὲ ταῦτα εἶχον γενικὴν βεβαίως σημασίαν διὰ αὐμπασαν τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ τὸ περὶ τὰ ζητήματα ταῦτα ἐνδιαφέρουν ἤϋξανε διὰ μίαν ἐκάστην Ἐκκλησίαν, ὡς εἰς αὐτὴν κατ' ἐξοχὴν ἀφορῶντα. Εἰς ἐκάστην ὁμως περίπτωσιν ὁ Ἰγνάτιος ἀναπτύσσει τὰς ἑαυτοῦ ἰδέας διαφοροτρόπως. Τὸ ὕφος ἐπὶ παραδείγματι καὶ ἡ καθόλου φραστικὴ διατύπωσις τοῦ Ἰγνατίου ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς πρὸς Ἐφεσίους, Τραλλιανούς καὶ Φιλαδελφεῖς εἶναι εὐχαρι, ἔλκυστικόν, φιλάδελφον, ἤρεμον καὶ γλυκύ. Τοῦναντίον ἐν τῇ ἐπιστολῇ πρὸς Μαγνησιεῖς ὁ Ἰγνάτιος ἀποβαίνει περισσότερον ἐμφαντικὸς καὶ ἔντονος· παραινεῖ καὶ διδάσκει μὲ ὕφος ἐπιβλητικόν, συστατικόν, παραινετικόν καὶ ἔστιν ὅτε αὐστηρόν, παρὰ τὴν εὐγενεστάτην φραστικὴν του ἐπικάλυψιν (πρβλ. τὰ κ. 3-11). Ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῇ του περὶ ἐν καὶ μόνον θέμα ἀσχολεῖται, περὶ τὸ μαρτύριόν του καὶ τὴν ἄφατον καὶ μυστικὴν αὐτοῦ ἔφεσιν τοῦ πάθους, ὅπως διὰ τοῦ μαρτυρίου ἐπιτύχη ὅσον τάχιστα τὴν μετὰ τοῦ Χριστοῦ ἔνωσιν! Ἡ δομὴ δὲ τῶν πρὸς Συρναίους καὶ Πολύκαρπον ἐπιστολῶν, ἐνῶ σχεδιάζεται ἐπὶ τῶν αὐτῶν κατευθύνσεων, μεθ' ὧν καὶ αἱ τρεῖς πρῶται ἐπιστολαὶ ('Εφес., Τραλλ. καὶ Φιλ.), ἐν τούτοις ἐνίστε ὁ ἐπιστέλλων μεταπηδᾷ εἰς ἄλλας ἰδέας, ἄλλοτε δὲ πάλιν ἐπαναλαμβάνει τὰ ὅσα διεπραγματεύθη πρότερον εἰς ἑτέρας ἐπιστολάς του, ἀλλὰ δι' ἄλλων μορφῶν διατυπώσεως. Ὁ μελετητὴς τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἰγνατίου ὀφείλει νὰ ἔχη πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ἐν ἧ ἠύρισκετο ψυχικὴν κατάστασιν ὁ πρὸς τὸ μαρτύριον ὀδεύων χριστιανὸς ἐπίσκοπος. Δὲν ἦτο ἐλεύθερος καὶ πιθανῶς ὑπέκειτο εἰς ἔλεγχον ὡς πρὸς τὸν χρόνον, ὃν ἠδύνατο νὰ διαθέσῃ γράφων τὰς ἐπιστολάς του. Ἐξ ἄλλου ἐν Σμύρνη καὶ Τρωάδι βλέπομεν ὅτι πολλοὶ ἀπεσταλμένοι τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀσίας ἐπισκέπτονται αὐτόν, τοὺς ὁποίους καὶ ὑποδέχεται, δι' ὅπερ καὶ αἰσθάνεται μεγίστην ἱκανοποίησιν καὶ χαρὰν. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἡ ὑπαγόρευσις τοῦ κειμένου τῶν ἐπιστολῶν του καθιστᾷ τοῦτον ἔστιν ὅτε ἀνήσυχον, διὸ καὶ τὸ ὕφος ἀποβαίνει σύντομον, περιεκτικόν καὶ πῶς ἀπότομον. Ἄρα γε ἡ αἰφνιδία ἐμφάνισις τῶν συνοδουόντων αὐτόν στρατιωτῶν προεκάλει τὴν ἐπίσπευσιν καὶ σύμπτυξιν τῶν ἰδεῶν τοῦ γράμματος; Ἐνταῦθα δὲν πρέπει νὰ διαφεύγη ἀπὸ τὴν ἡμετέραν ἀντίληψιν ἡ «μυστικὴ» καθόλου ψυχοσύνθεσις τοῦ

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

«Ποίμαινε ἡμᾶς...».

Ὁ Μέγας Βασίλειος, τοῦ ὁποίου ἡ μνήμη φωτίζει τὰ θυρανοίξια τοῦ νέου ἔτους, ὑπῆρξε κορυφαῖον ἀνάστημα τῆς θείας Χάριτος. Πολλὰ αἱ θαυμασταὶ πλευραὶ τῆς ἁγίας προσωπικότητός του. Μία τούτων καὶ τὰ χαρίσματα του ὡς ποιμένος. Μὲ τὸ ἔξοχον διδακτικόν του ἔργον καὶ τὴν πολυμέριμον ἀγάπην του, ἐξικνουμένην οὐ μόνον ἕως τῶν πνευματικῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ὄλικῶν ἀναγκῶν τῶν πιστῶν, ἀνεδείχθη εἰς τῶν λαμπροτέρων ποιμένων τῆς Ἐκκλησίας. Πολλὰ λοιπὸν ἔχονν τὰ ἐμπνευσθοῦν οἱ κληρικοὶ κάθε γενεᾶς καὶ τόπου ἀπὸ τὴν πλευρὰν αὐτῆν τοῦ βίου του. Ὁ Καισαρείας Βασίλειος, μὲ τὸ ἀθάνατον παράδειγμά του, τρόπον τινά, (ποιμαίνει) καὶ αὐτοῦς. Τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν ἐτόνισεν, αἰῶνας ἀργότερον, ὁ Ἅγιος Ἀνδρέας ὁ Κρήτης εἰς σχετικὸν πανηγυρικὸν λόγον τοῦ, ἔνθα, μὲ ὠραῖον οἶστρον ποιητικὸν καὶ ρητορικόν, ἐπικαλεῖται πον τὸν τιμώμενον Ἅγιον μὲ τὴν φράσιν: «Ποίμαινε ἡμᾶς».

Ὁ Μέγας Ἀθανάσιος.

Ὁ Μέγας Ἀθανάσιος, τοῦ ὁποίου τὴν μνήμην, μετὰ τοῦ Ἁγίου Κυρίλλου γεραίρει ἡ Ἐκκλησία τὴν 18ην Ἰανουαρίου, εἶναι ἐκ τῶν κορυφαίων Ἁγίων Πατέρων. Ἐλαμψε κατὰ τὸν δ' αἰῶνα, τὸν «χρυσοὸν αἰῶνα» τῆς Ἐκκλησίας. Θεολόγος ἀπαρμιλλοῦ ὀλκῆς, κατηύγασε διὰ τῶν σοφῶν συγγραφῶν του τὰς θεμελιώδεις ἀληθείας τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ἀγωνισθεὶς καὶ εἰς τὴν προᾶξιν ὑπὲρ αὐτῶν. Ὡς ποιμὴν—διετέλεσε πατριάρχης Ἀλεξανδρείας—

ἁγίου τούτου ἀνδρός, κινουμένου καὶ βιοῦντος ἐν τελείᾳ πνευματικῇ περισυλλογῇ, ἐν ζώσῃ πίστει, ἐν βεβαίᾳ ἐλπίδι καὶ ἐν ἀπεράντῳ ἀγάπῃ πρὸς τὸν Χριστὸν καὶ τὸ Πάθος Αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Πάντα ταῦτα συνετάρασσον τὴν εὐγενῆ καὶ εὐαίσθητον ψυχὴν τοῦ ἀφωσιωμένου εἰς τὸν Χριστὸν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν ἀποστολικοῦ Πατρὸς Ἰγνατίου.

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ
Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΤΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΝ ΤΟΙΣ ΕΡΓΟΙΣ ΤΟΥ Μ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Ὁ Μέγας Βασίλειος, τοῦ ὁποίου τὴν μνήμην ἐορτάζομεν σὺν τῇ ἀνατολῇ τοῦ νέου ἔτους, ἔχει νὰ παρουσιάσῃ πολυδιάστατον συγγραφικὸν ἔργον, τὸ ὁποῖον εἶναι ἐνδιαφέρον ἀπὸ πολλῶν ἀπόψεων. Οὕτω τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι ἐνδιαφέρον καὶ ἐξ ἐπόψεως λειτουργικῆς.

Ὁ ἰ. πατὴρ παρέχει ἀξιολόγους πληροφορίας, ἀναφερομένας εἰς τὴν Ἱστορίαν καὶ Θεολογίαν τῆς λατρείας. Οὕτως ὀμιλεῖ περὶ τοῦ ναοῦ ὡς εὐκτηρίου οἴκου καὶ τόπου προσευχῆς¹.

1. Μ. Βασιλείου, Ἐπιστ. 217, 56 καὶ 72, ἐν Migne Ἑ.Π. 32.

ἀνάπτυξεν ἐπίσης ζηλευτὸν ἔργον παρὰ τοὺς πολλοὺς διωγμούς, οὓς ὑπέστη τῇ ὑποκινήσει τῶν αἰρετικῶν. Τὸ φωτεινὸν παράδειγμά του, μὲ ἀνέσπερον φέγγος ἀνὰ τοὺς αἰῶνας, ἐμπνέει πάντοτε Κλήρον καὶ πιστούς. Ἐῖθε καὶ ἐφέτος, ἡ μνήμη τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου νὰ τονώσῃ, δι' ἄλλην μίαν φοράν, τὸ ὑγιὲς ἐκκλησιαστικὸν φρόνημα μεταξὺ τῶν ποιμένων μας.

Πολύτιμον δίδαγμα.

Συνεπληρώθη Ἰδετία ἀπὸ τῆς κοιμήσεως ἐνὸς ἐκ τῶν λαμπροτέρων κληρικῶν τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, τοῦ π. Σπυρίδωνος Σγουροπούλου. Ὁ αἰοίδιμος οὗτος πρεσβύτερος, πεπρωτισμένος μὲ πολλὰ τάλαντα, διηκόνησε τὴν Ἐκκλησίαν λίαν ἀποδοτικῶς, παντοῦ ὅπου τὸν ἐχρησιμοποίησεν αὐτῇ. Ἐξ ὅλων ὅμως τῶν ἰδιοτήτων τῆς προσωπικότητός του ἰδιαίτερον μνείαν ἀξίζει ἡ ἐκθαμβωτικὴ ταπεινοφροσύνη του. Ὅλοι ὅσοι τὸν ἐγνώρισαν, μαρτυροῦν διὰ τὸ πόσον συστηματικῶς καὶ ἐπιμόνως ὁ μακαριστός π. Σπυρίδων ἀπέφυγε τὰς τιμὰς καὶ τὰς διακρίσεις, ὁσάκις ἡ Ἐκκλησία τοῦ τὰς προσέφερεν εἰς ἀγνώρισιν τῆς ἀξίας του. Ἠγάπα τὴν ἀφάνειαν. Καὶ ἐπραγματοποιεῖ τὸ λεχθὲν ὑπὸ τοῦ Τιμίμου Προδρόμου διὰ τὸν Κύριον: (Ἐκεῖνον δεῖ ἀξάνειν, ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι). Πολύτιμον ἔντως δίδαγμα διὰ τοὺς ποιμένας μας.

περὶ τῆς στάσεως τοῦ σώματος κατὰ τὴν προσευχήν². περὶ τοῦ «πρὸς ἀνατολὰς τετράφθαι κατὰ τὴν προσευχήν» καὶ περὶ τοῦ «τῷ τύπῳ τοῦ σταυροῦ τοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἠλπικότας κατασημαίνεσθαι»³. περὶ «πανηγύρεων», «ὠμνωδιῶν νυκτερινῶν» καὶ περὶ τοῦ «τῶν ψυχῶν ἀγαλλιήματος, τοῦ ἐπὶ ταῖς συνάξεσι καὶ τῇ κοινωνίᾳ τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων ταῖς ψυχαῖς ἐγγινομένου»⁴. περὶ παννουχιῶν ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ μάρτυρος ἐν τῷ καθεδρικῷ ναῷ τῆς Καισαρείας⁵. περὶ τῶν ἀκολουθιῶν τῆς Ἐξαρχίας τοῦ Πόντου⁶. περὶ τῆς ψαλμωδίας⁷, καθ' ἣν τοῦ «ψάλτου κατάρχοντος τοῦ μέλους, οἱ λοιποὶ ὑπηχοῦσι»⁸. περὶ τῶν λειτουργικῶν συνάξεων⁹. περὶ τῆς εὐάρεστου τῷ Κυρίῳ ἀληθοῦς νηστείας¹⁰. περὶ ἑορτῶν τινων, λ.χ.

2. Μ. Βασιλείου, Περὶ ἀγίου Πνεύματος 14 καὶ 22, ἐν Migne Ἐ.Π. 32.

3. Μ. Βασιλείου, Περὶ ἀγίου Πνεύματος 27,66 ἐν Migne Ἐ.Π. 32, 188.

4. Μ. Βασιλείου, Ἐπιστ. 243, 2, ἐν Migne Ἐ.Π. 32, 905.

5. Μ. Βασιλείου, Ὁμιλία εἰς τὸν Ψαλμ. ριδ', ἐν Migne Ἐ.Π. 29, 484.

6. Αἱ ἀκολουθίαι αὗται, ὡς «συνάγομεν ἐκ συγγραφῶν τοῦ Μ. Βασιλείου, ἀπετελοῦντο ἐκ ψαλμῶν, δεήσεων, ὕμνων καὶ ἀναγνωσμάτων, καθὼς καὶ κηρυγμάτων, περικοπαὶ δὲ πρὸς ἀνάγνωσιν ἐλαμβάνοντο ἐκ τῶν Προφητῶν, τῶν ἐπιστολῶν τῆς Κ.Α. καὶ τῶν εὐαγγελίων» (Μ. Βασιλείου, Εἰς τὸν Ψαλμ. νθ', 2 καὶ Ὁμιλία 13, παραίνεσις εἰς τὸ βάπτισμα ἐν Migne Ἐ. Π. 29, 464 καὶ 484 καὶ 31, 424). Παν. Τ ρ ε μ π έ λ α, Λειτουργικοὶ τύποι Αἰγύπτου καὶ Ἀνατολῆς, Ἀθῆναι, 1961, σ. 362.

7. Μ. Βασιλείου, Ὁμιλία εἰς τὸν α' ψαλμόν, Migne Ἐ.Π. 29, 209 ἐξ.

8. Μ. Βασιλείου, Ἐπιστ. 267, ἐν Migne Ἐ.Π. 32, 764.

9. "Ὅταν οἱ ἀρειανοὶ εἶχον ἐπικρατήσει, οἱ Ὁρθόδοξοι κατέφευγον εἰς τὰς ἐρημίας, ἵνα πραγματοποιήσουν τὰς λατρευτικὰς τῶν συνάξεις. Ἔσπευδον εἰς αὐτὰς «γυναῖκες καὶ παιδιά καὶ γέροντες καὶ οἱ ἄλλως ἀσθενεῖς, ἐν ὄμβροις λαβροτάτοις καὶ νιφετοῖς καὶ ἀνέμοις καὶ παγετῷ τοῦ χειμῶνος, ὁμοίως δὲ καὶ ἐν ἔθει ἐπὶ τὴν φλόγα τοῦ ἡλίου ἐν τῷ ὑπαίθρῳ» (Μ. Βασιλείου, Ἐπιστολὴ συμβ' τοῖς δυτικοῖς, Migne Ἐ.Π. 32, 901).

10. «Νηστεύσωμεν νηστείαν δεκτὴν, εὐάρεστον τῷ Κυρίῳ ἀληθῆς νηστεία, ἣ τῶν κακῶν ἀλλοτριώσεις, ἐγκράτεια γλώσσης, θυμοῦ ἀποχή, ἐπιθυμιῶν χωρισμός, καταλαλιᾶς, ψεύδους καὶ ἐπιπορίας· ἡ τούτων ἔνδεια νηστεία ἐστὶν ἀληθῆς καὶ εὐπρόσδεκτος»: Μ. Βασιλείου, ἐν Migne Ἐ.Π. 31, 196. Ἐκ τῶν λόγων τούτων ἐλήφθη κατὰ λέξιν τὸ γνωστὸν ἰδιόμελον τοῦ Τριφδίου.

περὶ τῆς ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων¹¹· περὶ τοῦ μυστηρίου τοῦ βαπτίσματος¹² καὶ περὶ τῶν ἐν αὐτῷ συνταφέντων τῷ Χριστῷ¹³· περὶ τῶν τεσσάρων τάξεων τῶν δημοσίως μετανοούντων (ἐπιστ. 217)¹⁴· περὶ τῶν ἐπιτιμιῶν¹⁵ καὶ περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας, περὶ τοῦ ὁποίου πλειστάκις παρέχονται κατεσπαρμένα πληροφορία.

Πρὸς τοῖς ἄλλοις ὁ Μ. Βασίλειος τονίζει, ὅτι πρὸς διαμόρφωσιν τῆς Θ. Λειτουργίας πολλὰ στοιχεῖα ἐλήφθησαν ἐκ τῆς ἀγράφου παραδόσεως¹⁶. Οὕτως, ἐκτὸς τῶν λόγων τῆς συστάσεως¹⁷, ἀναφέρονται τὰ διὰ τῆς Παραδόσεως μεταδοθέντα «τῆς ἐπικλησεως ῥήματα ἐπὶ τῇ ἀναδείξει τοῦ ἄρτου τῆς Εὐχαριστίας καὶ τοῦ ποτηρίου τῆς εὐλογίας»¹⁸. Ὁ ἱερός πατὴρ ἀναφέρεται ὡσαύτως εἰς τὴν ἀναγκαιότητα καὶ τὰς προϋποθέσεις τῆς Θ. Κοινωνίας: «Ἀναγκαῖα καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν αἰώνιον ζωὴν ἢ μετάληψις τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ». Ἄλλ' οὐδὲν ὠφελεῖται ὁ ἄνευ τῆς κατανοήσεως τοῦ λόγου, καθ' ὃν

11. Μ. Βασίλειου, Λόγος εἰς τὴν ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ γέννησιν, ἐν Migne Ἐ.Π. 31, 1473.

12. Μ. Βασίλειου, Ὁμιλία 13, προτροπὴ εἰς τὸ ἅγιον βάπτισμα 7, Migne Ἐ.Π. 31, 440.

13. Μ. Βασίλειου, Ὅροι κατ' ἐπιτομήν, 309, ἐν Migne Ἐ.Π. 31, 1301 ἐξ.

14. Β. Altaner, μν. ἔ., σ. 265.

15. Διὰ τὴν πορνείαν λ.χ. ἀναφέρει ὁ Μ. Βασίλειος ἐπιτίμιον μετανοίας τεσσάρων ἐτῶν: «Ἔστι δὲ ἐν τέσσαρσιν ἔτεσιν ὠρισμένη τοῖς πορνεύουσιν ἢ ἐπιτίμησις. Χρὴ τῷ πρώτῳ ἐκβάλλεσθαι τῶν προσευχῶν, καὶ προσκλαίειν αὐτοὺς τῇ θύρᾳ τῆς Ἐκκλησίας· τῷ δευτέρῳ δεχθῆναι εἰς ἀκρόασιν τῷ τρίτῳ εἰς μετάνοιαν· τῷ τετάρτῳ εἰς σύστασιν μετὰ τοῦ λαοῦ, ἀπεχομένους τῆς προσφορᾶς· εἶτα αὐτοὺς ἐπιτρέπεσθαι τὴν κοινωνίαν τοῦ ἀγαθοῦ» (Μ. Βασίλειου, Ἐπιστ. 199, ἐν Migne Ἐ.Π. 32, 721 ἐξ.).

16. «Οὐ γὰρ δὴ τούτοις ἀρκοῦμεθα, ὧν ὁ Ἀπόστολος ἢ τὸ Εὐαγγέλιον ἐπεμνήσθη, ἀλλὰ καὶ προλέγομεν καὶ ἐπιλέγομεν ἕτερα, ὡς μεγάλην ἔχοντα πρὸς τὸ μυστήριον τὴν ἰσχύν, ἐκ τῆς ἀγράφου διδασκαλίας παραλαβόντες» (Μ. Βασίλειου, Περὶ ἁγίου Πνεύματος 27,66, ἐν Migne Ἐ.Π. 32, 188).

17. Ἐνθ' ἀνωτ.

18. Αὐτόθι.

δίδεται ἢ μετάληψις τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, προσερχόμενος τῇ κοινωνίᾳ· ὁ δὲ ἀναξίως μεταλαμβάνων κατακέκριται... Δεῖ τὸν μεταλαμβάνοντα τῶν ἁγίων ὑμεῖν τὸν Κύριον»¹⁹.

Χαρακτηριστικὰ εἶναι καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Μ. Βασιλείου μεταδιδόμενα περὶ τῆς συνεχοῦς ἢ συχνῆς Θ. Κοινωνίας ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ πρὸς τὴν πατρικίαν Καισαρίαν: «Καὶ τὸ κοινωνεῖν δὲ καθ' ἐκάστην ἡμέραν καὶ μεταλαμβάνειν τοῦ ἁγίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ καλὸν καὶ ἐπωφελές· αὐτοῦ σαφῶς λέγοντος: «ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἶμα ἔχει ζωὴν αἰώνιον». Τίς γὰρ ἀμφιβάλλει, ὅτι τὸ μετέχειν συνεχῶς τῆς ζωῆς οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ ζῆν πολλαχῶς; Ἡμεῖς μέντοιγε τέταρτον καθ' ἐκάστην ἑβδομάδα κοινωνοῦμεν, ἐν τῇ Κυριακῇ, ἐν τῇ τετράδι καὶ ἐν τῇ παρασκευῇ καὶ τῷ σαββάτῳ, καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἡμέραις, ἐὰν ἡ μνήμη ἁγίου τινός. Τὸ δὲ ἐν τοῖς τοῦ διωγμοῦ καιροῖς ἀναγκάζεσθαι τινα, μὴ παρόντος ἱερέως ἢ λειτουργοῦ, τὴν κοινωνίαν λαμβάνειν τῇ ἰδίᾳ χειρὶ, μηδαμῶς εἶναι βαρὺ περιτόν ἐστι ἀποδεικνύναι, διὰ τὸ καὶ τὴν *μ α κ ρ ἄ ν σ υ ν ἡ θ ε ι α ν* τοῦτο δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων πιστώσασθαι. Πάντες γὰρ οἱ κατὰ τὰς ἐρήμους μονάζοντες, ἔνθα μὴ ἐστὶν ἱερεὺς, κοινωνίαν οἴκοι κατέχοντες, ἀφ' ἑαυτῶν μεταλαμβάνουσιν. Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ δὲ καὶ ἐν Αἰγύπτῳ ἕκαστος καὶ τῶν ἐν λαῷ τελούντων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἔχει κοινωνίαν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, καί, ὅτε βούλεται, μεταλαμβάνει δι' ἑαυτοῦ. Ἐπαξ γὰρ τὴν θυσίαν τοῦ ἱερέως τελειώσαντος καὶ δεδωκότος, ὁ λαβὼν αὐτὴν ὡς ὅλην ὁμοῦ, καθ' ἐκάστην μεταλαμβάνων, παρὰ τοῦ δεδωκότος εἰκότως μεταλαμβάνειν καὶ ὑποδέχεσθαι πιστεύειν ὀφείλει. Καὶ γὰρ καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὁ ἱερεὺς ἐπιδίδωσι τὴν μερίδα καὶ κατέχει αὐτὴν ὁ ὑποδεχόμενος μετ' ἐξουσίας ἀπάσης, καὶ οὕτω προσάγει τῷ στόματι τῇ ἰδίᾳ χειρὶ. Ταῦτόν τοίνυν ἐστὶ τῇ δυνάμει, εἴτε μίαν μερίδα δέξεται τις παρὰ τοῦ ἱερέως, εἴτε πολλὰς μερί-

19. Μ. Βασιλείου, Ἠθικά 21, ἐν Migne Ἐ.Π. 31, 737-741. Πρβλ. τὸ ὅ αὐ τοῦ, Ὅροι κατ' ἐπιτομήν, 172 καὶ 309, ἐν Migne Ἐ.Π. 31, 1196 καὶ 1301-1304.

δας ὁμοῦ»²⁰. Ἡ ἀρχαία αὕτη συνήθεια τῶν Χριστιανῶν ὑπῆρξε μία ἐκ τῶν αἰτιῶν, αἵτινες συνετέλεσαν εἰς τὴν καθιέρωσιν τῆς Λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων.

Ἐξ ἄλλου, τὸ κατ' οἶκον κοινωνεῖν οὐδόλως σημαίνει, ὅτι εἶναι δεδικαιολογημένον τὸ «εἰς κοινὸν οἶκον προσκομιδὴν γίνεσθαι». Διὰ τοῦτο ὁ Μ. Βασίλειος, προϋποθέτων καὶ τὴν ὑπαρξιν εἰδικῶν λειτουργικῶν σκευῶν, τονίζει: «Ὡσπερ οὐδὲν κοινὸν σκευὸς ἐπιτρέπει ὁ Λόγος εἰσφέρεσθαι εἰς τὰ ἅγια, οὕτως οὐδὲ τὰ ἅγια εἰς κοινὸν οἶκον ἐπιτελεῖσθαι, τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης φανερώς προστάγματι Θεοῦ μηδὲν τοιοῦτον ἐπιτρεπούσης γίνεσθαι· τοῦ δὲ Κυρίου λέγοντος· «Πλεῖον τοῦ ἱεροῦ ὧδε» (Ματθ. ιβ', 6)· καὶ τοῦ Ἀποστόλου λέγοντος· «Μὴ γὰρ οἰκίας οὐκ ἔχετε εἰς τὸ ἐσθίειν καὶ πίνειν; Τί εἶπω ὑμῖν; Ἐπαινέσω ὑμᾶς; Ἐν τούτῳ οὐκ ἐπαινῶ· ἐγὼ γὰρ παρέδωκα ὑμῖν ὃ καὶ παρέλαβον» (Α' Κορ. ια', 22 ἐξ.) καὶ τὰ ἐξῆς. Ἐξ ὧν παιδευόμεθα μῆτε τὸ κοινὸν δεῖπνον ἐν Ἐκκλησίᾳ ἐσθίειν καὶ πίνειν, μῆτε τὸ Κυριακὸν Δεῖπνον ἐν οἰκίᾳ καθυβρίζειν, ἐκτὸς εἰ μὴ ἐν ἀνάγκῃ ἐπιλέξῃται τις καθαρώτερον τὸν οἶκον ἐν καιρῷ εὐθέτῳ»²¹.

Τέλος τὸ κορύφωμα τῆς σχέσεως τοῦ Μ. Βασιλείου πρὸς τὴν λειτουργικὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἡ ἐπ' ὄνοματι αὐτοῦ φερομένη Θ. Λειτουργία, τῆς ὁποίας τοῦλάχιστον ὁ πυρὴν ἀνάγεται εἰς τὸν ἱ. πατέρα, ὡς συνάγεται ἐξ ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν μαρτυριῶν²².

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

20. Μ. Βασιλείου, Ἐπιστολὴ σμγ' πρὸς Καισαρίαν πατρικίαν περὶ κοινωνίας, ἐν Migne Ἐ.Π. 32, 484-485.

21. Μ. Βασιλείου, Ὅροι κατ' ἐπιτομήν, 310, ἐν Migne Ἐ.Π. 31, 1304.

22. Παν. Τ ρ ε μ π έ λ α, ἔνθ' ἀνωτ., σ. 327 ἐξ.

ΤΑΠΕΙΝΟΙ ΚΑΙ ΕΞΟΥΘΕΝΩΜΕΝΟΙ *

3. Ὁ Θεὸς βλέπει ἐπὶ τοὺς ταπεινοὺς.

Ἡ ταπείνωσις καὶ ἡ συντριβὴ τῆς καρδίας εἶναι δείγματα ἀνωτερότητος καὶ καρποὶ πραγματικῆς σοφίας, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν οἴησιν καὶ ὑπερηφάνειαν, τὰ ὁποῖα προδίδουν κουφότητα καὶ ἔλλειψιν κρίσεως καὶ συνέσεως. Διὰ τὴν ἐξαρθῶμεν μέχρι τοῦ ὕψους τῆς ταπεινώσεως, πρέπει νὰ φρονῶμεν περὶ ἑαυτῶν ὡς περὶ μικρῶν καὶ ἐλαχίστων. Ἐάν ὁ πανίσχυρος καὶ πλήρης σοφίας καὶ συνέσεως Σολομὼν ἐθεώρει ἑαυτὸν ἀσθενῆ καὶ ἐλάσσονα κατὰ τὴν κρίσιν καὶ σύνεσιν, ἡμεῖς ποῖαν γνώμην, ποῖαν ἰδέαν δυνάμεθα νὰ τρέφωμεν διὰ τὸν ἑαυτὸν μας; Καὶ ὅμως ὑπερηφανευόμεθα διὰ τὰς ἀμφιβόλους καὶ ἀνυπάρκτους ἰκανότητάς μας, διὰ τὸν ὑλικὸν πλοῦτόν μας, διὰ τὴν ὑπόληψίν μας τὴν κατὰ κόσμον, διὰ τὴν ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ κοινωνίᾳ τυχὸν ἐξέχουσαν θέσιν μας. Καὶ ἡ ἔπαρσις μας φθάνει μέχρι τῆς ἀρνήσεως καὶ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ. Διότι ἡ ὑπερηφάνεια ἐκεῖ ὀδηγεῖ. Περιφρονοῦμεν τὰ πάντα, πεποιθότες ἐν ἑαυτοῖς. Λησμονοῦμεν ὅτι ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν καὶ φοβουμένους αὐτόν. Ἀλλὰ τί λέγει ὁ Προφήτης; «Καὶ ἐπὶ τὴν ἐπιβλέψω, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν ταπεινὸν καὶ ἡσύχιον καὶ τρέμοντα τοῦ λόγου μου;» (Ἠσ. ζστ' 2). Ποῖος ὅμως ἐκ τῶν ὑπερφρονοῦντων δαπανᾷ τὸν πολὺτιμον χρόνον τοῦ διὰ τὴν μελέτην τῶν Ἁγίων Γραφῶν; Διότι μόνον διὰ τῆς μελέτης τῶν ἱερῶν βιβλίων ἀποκτᾷ ὁ ἄνθρωπος συνείδησιν τῆς μηδαμινότητός του, τῆς ματαιότητος τῶν κατὰ κόσμον ἐπιδιώξεών του καὶ τῆς ἀπατηλότητος τῶν σχεδίων του.

Πολλοὶ πεφουσιωμένοι ὕψωσαν τὰς κεφαλὰς των ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κόσμου τούτου καὶ παρεδόθησαν εἰς ἔργα ἀδόκιμα τῷ Θεῷ καὶ ἐπιζήμια διὰ τὸν ἄνθρωπον. Ὑπέλαβον ἑαυτοὺς ἰσχυροὺς καὶ ἐκαυχήθησαν ἐν τῇ δυνάμει των. Ἠδίκησαν τοὺς ταπεινοὺς καὶ ἀδυνάτους. Ἠρπασαν τὸ δίκαιον τῆς χήρας καὶ τοῦ ὄρφανοῦ. Ὑψωσαν τὴν ὄφρυν των καὶ ἐπήρθησαν διὰ τὴν δόξαν καὶ τὸν πλοῦτόν των. Ἐγνώρισαν τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων, δόξαν παρὰ Θεοῦ μὴ λαμβάνοντες. Κατεδυναστεύσαν λαοὺς καὶ ἔφθειραν ἀνθρωπίνας ὑπάρξεις. Ἀλλ' ἐν μιᾷ καὶ μόνῃ νυκτὶ ἐξέπεσαν καὶ κατησχύνθησαν. Ἐμειναν γυμνοὶ καὶ τετραχληλισμένοι, ὄνειδος καὶ ἀνάθεμα τῶν λαῶν. Ποῦ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 428 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 23-24 τεύχους.

εἶναι ἡ καύχησίς των; Ἐταπεινώθησαν σφόδρα ἐν τῇ ἐπάρασει των. Διότι «Κύριος ὑπερηφάνους ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν» (Παροιμ. γ' 34). Τὴν γραφικὴν ταύτην ρῆσιν ἔχων ὑπ' ὄψιν τοῦ ὀ ἀδελφότητος Ἰάκωβος ἀπευθύνει πρὸς τοὺς χριστιανοὺς διὰ τῆς γνωστῆς ἐπιστολῆς του τὴν ἔκκλησιν· «ταπεινώθητε ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, καὶ ὑψώσει ὑμᾶς» (Ἰακ. δ' 10).

Ἡ ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ταπεινώσις μᾶς ἐξοπλίζει μὲ ἠθικὴν πανοπλίαν καὶ μᾶς ἀνυψώνει μέχρις οὐρανοῦ. Ὁ ταπεινόφρων, ἐὰν εἶναι πτωχός, δύναται νὰ καυχᾶται ἐν Κυρίῳ διὰ τὴν ἠθικὴν τελειότητα, τὴν ὁποίαν τοῦ ἐξασφαλίζει καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ἀνέρχεται διὰ τῆς βαθμίδος τῆς ταπεινώσεως. Ἐὰν δὲ τυγχάνῃ πλούσιος, ὁμοίως ἡ καύχησίς του θὰ εἶναι διὰ τὴν ἀρετὴν τῆς ταπεινοφροσύνης του καὶ οὐχὶ διὰ τὸ μέγεθος τοῦ πλούτου του. Διότι οὔτε ἡ πτωχεία εἶναι κακὸν καὶ ἀξιόμειπτον, οὔτε ὁ πλοῦτος παρέχει πλεονεκτήματα, πτωχοὶ καὶ πλούσιοι, σοφοὶ καὶ ἄσοφοι, ἔνδοξοι καὶ ἄσημοι, τὰ πάντα ὀφείλομεν εἰς τὸν Θεόν, ἐξ οὗ θὰ λάβωμεν καὶ τὸν προσήκοντα μισθόν, ὡς διαχειριστὰ τῶν δωρηθέντων ἡμῖν ὑπ' αὐτοῦ ἀγαθῶν (πρβλ. Ἰακ. α' 9-10).

Προσέλθωμεν οἱ πάντες ἐν καρδίᾳ καθαρᾷ καὶ πνεύματι ζέοντι ἐνώπιον τοῦ Κυρίου καὶ ἅς ἐξομολογηθῶμεν τὰς ἀδυναμίας μας καὶ τὰς ἁμαρτίας μας συντετριμμένοι καὶ ἐν μετανοίᾳ. Οὐδεὶς δικαιούται νὰ καυχᾶται ὅτι παρέμεινεν ἀναμάρτητος ἐν τῷ βίῳ τούτῳ. Ὁ ἀπόστολος Πέτρος μᾶς βεβαιοῖ ὅτι, ἐὰν ταπεινωθῶμεν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς θὰ μᾶς ὑψώσῃ, ὅταν ἔλθῃ ὁ κατάλληλος χρόνος· «Ταπεινώθητε οὖν ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα τοῦ Θεοῦ, ἵνα ὑμᾶς ὑψώσῃ ἐν καιρῷ» (Α' Πέτρ. ε' 6). Ὁ χλευασμὸς καὶ ἡ περιφρόνησις τοῦ κόσμου οὐδόλως πρέπει νὰ μᾶς ἐπηρεάζῃ ἐν τῇ πορείᾳ τοῦ βίου, διότι οἱ χριστιανοὶ δὲν ἀνήκουν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, οὔτε προσδοκοῦν δόξας καὶ τιμὰς ἐξ αὐτοῦ. Καὶνὸν οὐρανὸν καὶ καινὴν γῆν προσδοκῶμεν. Μέχρις ἐκεῖ δὲν θὰ φθάσουν ποτὲ οἱ υπερήφανοι, ἀλλὰ μόνον οἱ ταπεινοὶ τῷ πνεύματι καὶ ἐξουθενωμένοι διὰ τὴν ἐν Χριστῷ ζωὴν των. Ταπεινωθῶμεν, λοιπόν, ἵνα, κατὰ τὸν ἀπόστολον Πέτρον, «τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως πολυτιμότερον χρυσίου τοῦ ἀπολλυμένου διὰ πυρὸς δὲ δοκιμαζομένου εὐρεθῇ εἰς ἔπαινον καὶ τιμὴν καὶ δόξαν ἐν ἀποκαλύψει Ἰησοῦ Χριστοῦ» (Α' Πέτρ. α' 7).

† Ὁ Δράμας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

Ο ΜΟΝΑΧΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΕΩΤΕΡΑΝ ΕΛΛΑΔΑ *

Μέ βάσι αὐτὲς τὶς διαπιστώσεις, στὴ συνέχεια ὁ Μακαριώτατος ἐπρότεινε μέτρα τόσον θεωρητικά, ὅσον καὶ πρακτικά. Συγκεκριμένα ἄρχιζε ἀπὸ τὴν ἐπάνοδο τῶν Μονῶν στὸ ἀρχαῖο μοναχικὸ ἰδεῶδες. «Ἐντεῦθεν προτεινομεν-ἐγραφεν-, ἵνα αἱ Μοναὶ γίνουσι καὶ πάλιν φροντιστήρια θεολογίας καὶ μελέτης, ἐργαστήρια ἀγάπης καὶ φιλανθρωπίας, φυτώρια ἐκκλησιαστικῆς καλλιτεχνίας καὶ κέντρα ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς ἱεραποστολῆς»¹³⁷. Ἐπειτα ἐπρότεινε νὰ γίνουσι ὅλες οἱ Μονὲς Κοινόβια, ὁ ἡγούμενος νὰ εἶναι ἰσόβιος, ἐκλεγόμενος ἀπὸ τὴν Ἀδελφότητα, τὰ δὲ δικαιώματα τῶν Ἐπισκόπων νὰ περιορισθοῦν στὰ κανονικὰ πλαίσια. Γιὰ τὰ διακονήματα τῶν Μονῶν προέβλεπε τὴν ἀνάθεσιν σὲ κάθε Ἀδελφότητα μιᾶς εἰδικῆς ἀποστολῆς, ὅπως π.χ. πατερικῆς ἐκδόσεις, λειτουργικῆς ἐκδόσεις, καλλιέργεια ἐκκλ. τέχνης, συντήρησις καὶ λειτουργία ἀγροτικῶν, οἰκοκυρικῶν κ.λπ. σχολῶν κ.ο.κ. Γιὰ τὴν ἐπάνδρωσιν τῶν Μονῶν ἐπροτείνετο ἡ ἐξεύρεσις καταλλήλων ἡγουμένων, πού θά μπορούσαν νὰ συγκεντρώσουσι γύρω τους ἄλλους μοναχοὺς, ἅστε νὰ ἀπαρτισθοῦν βιώσιμες Ἀδελφότητες γιὰ τὸ καλὸ τοῦ Μοναχισμοῦ. Ὅσον δὲ ἀφορᾷ στὴν ἀξιοποίησιν τῆς μοναστηριακῆς περιουσίας, ἐπροτείνετο ἡ σύνταξις ἐνὸς κτηματολογίου καὶ ἡ παρακολούθησις τῆς ἐξελίξεώς του. Κατὰ τὰ ἄλλα ἐπροτείνοντο τὰ ἐξῆς μέτρα: ἄμεσος ἀπογραφή τῶν κειμηλίων, ἴδρυσις κειμηλιοφυλακίων, σύστασις σχολῶν πρὸς ἐκπαίδευσιν μοναχῶν εἰς θέματα ξεναγήσεως πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἐπισκεπτῶν καὶ τέλος ἡ ἀπόδοσις εἰς τὴν λατρείαν τῶν ὡς ἀρχαιολογικῶν χώρων χαρακτηρισθειῶν παλαιῶν Μονῶν.

Σὰν φορέας τῆς ἐκκλησιαστικῆς πολιτικῆς στὸ θέμα τοῦ Μοναχισμοῦ ἐπροτείνετο ἡ σύστασις Ἐπιτροπῆς «λειτουργίας

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 430 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 23-24 τεύχους.

137. Ἐνθ' ἀνωτ., σ. 96.

ἱερῶν Μονῶν καὶ συντηρήσεως τῶν χριστιανικῶν μνημείων) μὲ ἔργο «ἀφ' ἐνὸς μὲν τὴν μελέτην καὶ προσπάθειαν ἐπιλύσεως τῶν προβλημάτων ἐπανδρώσεως, κατανομῆς τῆς ὑπὲρ τῶν γενικωτέρων σκοπῶν τῆς Ἐκκλησίας ἐργασίας ἐκάστης τῶν ἱερῶν Μονῶν, ἀξιοποιήσεως καὶ διαθέσεως τῶν ὑπὸ τῶν μοναστικῶν Ἀδελφοτήτων ἐπιτελουμένων ἔργων, ἐνημερώσεως εὐρυτέρου κοινοῦ περὶ αὐτῶν κ.λπ., ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν μελέτην καὶ προσπάθειαν ἐπιλύσεως τῶν προβλημάτων ἀναδείξεως, εὐρυτέρας γνωστοποιήσεως καὶ συντηρήσεως καὶ διαφυλάξεως τῶν πολυαριθμῶν καὶ πολυτιμωτέρων χριστ. μνημείων τῆς Ἑλλάδος κ.τ.δ.»¹³⁸.

Κρίνοντας τὶς παραπάνω διαπιστώσεις τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἱερωνύμου, δὲν μπορούμε παρά νὰ συμφωνήσουμε καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν ἔκτασί τους, γιατί, ὅπως θὰ δοῦμε στὸ δεῦτερο μέρος τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, κι' ἐμεῖς ἔχουμε τὴ γνώμη πὼς ἡ κρίσις ποὺ μαστίζει τὸν μοναχισμό σήμερα στὴν πατρίδα μας ὀφείλεται κατὰ ἓνα πολὺ μεγάλο ποσοστὸ τόσο στὸ ὑλιστικὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς, ὅσο καὶ στὸ σύστημα τῶν κατὰ καιροὺς ἐπισκοπικῶν ἐπεμβάσεων στὰ ἐσωτερικὰ τῶν Μονῶν, πρᾶγμα ποὺ στερεῖ τὸν Μοναχισμό τῆς ἀπαραίτητης ἀνεξαρτησίας του καὶ δὲν συμβάλλει στὴ δημιουργία καὶ ἐπιβίωσι σοβαρῶν προσπαθειῶν. Ὁ ἐξανεμισμὸς βέβαια τῆς μοναστηριακῆς περιουσίας μπορεῖ νὰ θεωρηθῆ πὼς εἶναι λόγος γιὰ τὴν κρίσι τοῦ Μοναχισμοῦ, δὲν δίνουμε ὅμως πρωτεύουσα σημασία σ' αὐτὸν τὸν λόγο. Γιατὶ οἱ ἄνθρωποι ποὺ θέλουν νὰ ἀφιερωθοῦν ἀληθινὰ καὶ ὀλοκληρωτικὰ, δὲν δίνουν προσοχὴ στὸν οἰκονομικόν, ποὺ παίζει ὀπωσδήποτε κάποιον ρόλον στὴν καλὴ πλαισίωσι μιᾶς Ἀδελφότητος, χωρὶς αὐτὸ νὰ σημαίνει πὼς εἶναι πρωταρχικῆς σπουδαιότητος.

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Δημητριάδος ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ

138. Ἐνθ' ἄνωτ., σ. 118.

Ποιμαντικά Θέματα

Ο ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΟΣ ΧΡΟΝΟΣ

Ἡ ἀρχὴ ἐνὸς ἔτους ἔχει ὅπωςδὴποτε ἐν ἰδιαιτέρον νόημα καὶ δὲ τὸ ἔργον καὶ τὴν ἀποστολὴν τοῦ ποιμέως. Τὰ ὀροθετήματα τοῦ χρόνου εἶναι καὶ διὰ τὸν ποιμένα ἀφειρηταί ἐργασίας καὶ δραστηριότητος.

Πράγματι! Ἡ ἀλλαγὴ ἐνὸς ἔτους εἶναι καὶ διὰ τὸν ποιμέα ἀφυπνιστικὴ ἀλεκτοροφωνία. Ὁ ἤχος τοῦ πρώτου λεπτοῦ τῆς πρώτης ὥρας ἐνὸς ἴσου ἔτους ἀποτελεῖ πάντοτε πρόκλησιν διὰ μίαν δημιουργικὴν θεώρησιν τοῦ ὑπὸ τοῦ ποιμέως ἐπιτελουμένου ἔργου.

Εἶναι δὲ γεγονὸς ὅτι, μέσα εἰς τοὺς ποικίλους θορύβους τῆς ζωῆς τῆς πολυπράγμονος «καταναλωτικῆς» καὶ «βιομηχανικῆς» κοινωνίας μας, ὁ λεπτὸς καὶ ἀσθενὴς ἤχος τοῦ βηματισμοῦ τοῦ ὀρολογιακοῦ χρόνου περὶ συνήθως ἀπαρατήρητος. Ἴσως μάλιστα (χωρὶς νὰ ἀντιλαμβάνωνται ὅτι αὐτὸ ἀποτελεῖ ὑποσυνείδητον ἀντίδρασιν εἰς τὴν ἀφυπνιστικὴν λειτουργίαν τοῦ χρόνου) οἱ ἄνθρωποι τῶν πόλεων περιτυλίγουν τὴν χρονικὴν στιγμὴν τῆς ἀλλαγῆς τοῦ χρόνου μέσα εἰς μίαν δέσμην ἐκκωφαντικῶν θορύβων καὶ ἐορταστικῶν ἐκδηλώσεων διὰ νὰ ἀποφύγουν τὴν διάθεσιν πρὸς αὐτοελέγχον, τὴν ὁποίαν διεγείρει ἡ στιγμὴ αὐτή. Διότι, ἐν τέλει, τὸ χρονικὸν ὀροθέτημα ἀφυπνίζει καὶ ἐλέγχει ἀποφεύκτως τὴν εὐαίσθητον συνείδησιν. Διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον ὅσον εὐκρινέστερον ἀντιλαμβάνεται ὁ ποιμὴν τὸν ἤχον τῆς ἀλλαγῆς τοῦ χρόνου, τόσον ἰσχυρότερον ὠθεῖται εἰς τὴν κατάστασιν τῆς ποιμαντικῆς ἀφυπνίσεως καὶ τοῦ αὐτοελέγχου.

Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀφυπνίσεως καὶ τοῦ ἐλέγχου τούτου εἶναι δυνατόν νὰ ἀποκρυσταλλωθῇ εἰς ἓν ἐρώτημα, τὸ ὁποῖον σχετίζεται πρὸς τὸ βάθος τῆς καρδίας καὶ τῆς συνείδησεως τοῦ ποιμέως. Πῶς πρέπει νὰ χρησιμοποιήσω τὸν χρόνον, τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς θὰ θέσῃ εἰς τὴν διάθεσίν μου κατὰ τὸ ἴσον ἔτος; Ἡ ἄλλως πῶς θὰ καταστήσω πράγματι τὸ ἴσον ἔτος ἐν δημιουργικὸν καὶ καρποφόρον ποιμαντικὸν ἔτος;

Ἐφ' ὅσον οὕτω συναισθάνεται ὁ ποιμὴν τὴν εὐθύνην του διὰ τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ἴσου ἔτους, ἡ συνείδησίς του θὰ προσανατολισθῇ πρὸς τὴν πλουσιωτέραν δυνατὴν ποιμαντικὴν ἀξιο-

ποίησιν τοῦ ἔτους τούτου. Θὰ κατανοήσῃ ὁ ποιμὴν τὴν ἀνάγκην νὰ προγραμματίσῃ ἐργασίας, αἱ ὁποῖαι θὰ ἐπιβάλλονται ὡς πρωτευούσης σημασίας διὰ τὴν συνεπῆ ἄσκησιν τῆς διακονίας του. Θὰ ἐπιδιώξῃ πάσῃ δυνάμει νὰ καταστήσῃ τὸν χρόνον τοῦ ἰεοῦ ἔτους δημιουργικὸν καὶ καρποφόρον ποιμαντικὸν χρόνον.

Τὸ τελευταῖον τοῦτο σημαίνει ὅτι ὁ ποιμὴν δὲν θὰ προγραμματίσῃ ἐργασίας, αἱ ὁποῖαι θὰ ἀποβλέπουν κυρίως εἰς τὸ νὰ ικανοποιήσουν προσωπικὰς του φιλοδοξίας ἢ ἐπιθυμίας ἀποκλειστικῶς ἀτομικῆς δι' αὐτὸν σημασίας. Δὲν θὰ προγραμματίσῃ αὐξήσιν τῶν προσωπικῶν του ἀπολαβῶν καὶ ἐσόδων ἢ ἔστω τῆς δημοτικότητος του μεταξύ τῶν πιστῶν. Δὲν θὰ προγραμματίσῃ ἐργασίας, αἱ ὁποῖαι ἀπλῶς θὰ προβάλλουν τὰς ικανότητάς του, δὲν εἶναι ὅμως ἀναγκαῖαι καὶ ἀπαραίτητοι εἰς πρώτην γραμμὴν διὰ τὴν προώθησιν τῆς πνευματικότητος τοῦ ποιμνίου του. Ὁ ποιμαντικὸς χρόνος εἶναι χρόνος ποῦ ἀνήκει ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὸν Θεόν. Ἄν ὁ ποιμὴν χρησιμοποίῃ τοῦτον πρὸς αἴδιον» ὄφελος, σφετερίζεται περιουσίαν, ἢ ὁποία ἀνήκει εἰς τὸν Θεόν. Ὁ Θεὸς θέλει τὸν χρόνον τῆς διακονίας τοῦ ποιμένου «ποιμαντικὸν χρόνον».

Ἄλλ' ἐὰν ὁ ποιμὴν ἐδιαφέρεται ὄντως νὰ καταστήσῃ τὸ νέον ἔτος ποιμαντικὸν ἔτος, ὀφείλει νὰ ἀπευθύνῃ εἰς τὸν Θεὸν τὴν αἴτησιν τοῦ Ψαλμοῦδου· «γνώρισόν μοι, Κύριε, τὸ πέρασ μου καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν μου, τίς ἐστίν, ἵνα γινῶ τί ὕστερῶ ἐγὼ» (Ψαλμ. 38,5). Ἡ προσφορὰ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ποιμαντικῆς διακονίας δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνεταί μόνον ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ πνευματικοῦ προσανατολισμοῦ τοῦ ποιμένου ὡς ἀνθρώπου, ἀλλ' ἀπαιτεῖται πάντοτε καὶ ὁ φωτισμὸς καὶ ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεὸς τῇ συνεργίᾳ τοῦ ποιμένου θὰ καταστήσῃ τὸν χρόνον τῆς ζωῆς του ποιμαντικὸν χρόνον. Θὰ ἐμπνεύσῃ εἰς αὐτὸν τὸν ἐπιβαλλόμενον ποιμαντικὸν προσανατολισμὸν καὶ θὰ ἐνισχύσῃ αὐτὸν εἰς τὸ ἐν γέει ἐργον τῆς διακονίας του.

Ἡ ἀλλαγὴ λοιπὸν τοῦ ἔτους προτρέπει τὸν ποιμένα νὰ ἐρωτήσῃ τὸν ἐργοδότην Κύριον, ποίας ἐλλείψεις παρουσιάζει ὁ ποιμαντικὸς του προγραμματισμὸς καὶ νὰ συμπληρώσῃ αὐτὸν διὰ τοῦ φωτισμοῦ καὶ τῆς δυνάμεως Ἐκεινου. Οὕτω μόνον εἶναι δυνατὸν νὰ πληροφορεῖται ὁ ποιμὴν ἐσωτερικῶς ὅτι «ἐργάζεσθαι ἕως ἡμέρας ἐστὶ» (Ἰω. 9,4).

Η ΑΘΕΙΑ ΧΘΕΣ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ*

Ἐνδεικτικὴ τῆς ἀγωνιώδους σκοταδιστικῆς ἐνεργητικότητος, μὲ τὴν ὁποία ἐκινήθη ἐπὶ 60 περίπου χρόνια ἡ ἀντιθρησκευτικὴ προπαγάνδα πίσω ἀπὸ τὸ Παραπέτασμα, εἶναι μιὰ ὁμιλία τοῦ Λεων. Ἰλίτσεφ, ἀέκφωνηθεῖσα τῇ 25 Νοεμβρίου 1963 εἰς τὴν σύναξιν τῆς ἰδεολογικῆς Ἐπιτροπῆς παρὰ τῇ Κεντρικῇ Ἐπιτροπῇ τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος»²¹. Ἐπειτα ἀπὸ ἥμισυ περίπου αἰῶνος ἐντονη προπαγάνδα ἀντιμετωπίζει κάμψιν. Πολὺς κόπος καὶ μόχθος, ἀποτελέσματα μηδαμινά. Ὁ Ἰλίτσεφ ἀγωνίζεται γιὰ μιὰ ἀνασύνταξι τῶν δυνάμεων. Καλεῖ τοὺς πάντας «εἰς τὴν πλέον δυνατὴν ἐξάπλωσιν τῆς ἀθεϊστικῆς ἐκπαιδύσεως». Ὑπενθυμίζει, γιὰ νὰ συγκινήσῃ ὅτι τὸ «Κόμμα μας, συμφώνως πρὸς τὰς ἐντολάς τοῦ Β. Ι. Λένιν, πάντοτε ἠγωνίσθη κατὰ τρόπον ἐνεργὸν ἐναντίον τῆς θρησκευτικῆς ἰδεολογίας». Τονίζει τὴν ἀνάγκην ἀλλαγῆς τακτικῆς, ἀναθέτει τὸν πρῶτον ρόλον στὴν προπαγάνδα καὶ ἀφήνει τὴν ἀποτυχούσα Ἐπιστήμη σὲ δεύτερο πλάνο. «Ὁ ἀγὼν κατὰ τῆς Θρησκείας, ἀπὸ τοῦ νῦν εἶναι ὄχι τόσον ὑπόθεσις τῆς ἐπιστήμης, ὅσον ὑπόθεσις τῆς προπαγάνδας, τῆς προπαγάνδας ἣτις βασιζέται ἐπὶ τῶν πορισμάτων τῆς ἐπιστήμης, μιᾶς εὐρείας διαδόσεως εἰς τὰς μάζας τῶν ἀθεϊστικῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεων».

Καὶ νὰ σκεφθῇ κανεὶς ὅτι ὅλες αὐτὲς οἱ ἐκκλήσεις καὶ οἱ ἀφορισμοὶ γίνονται σὲ μιὰ χώρα, ὅπου ἡ εἰσαγωγή τοῦ ἀθεϊσμοῦ ὡς ὑποχρεωτικοῦ μαθήματος στὰ Γυμνάσια καὶ στὶς Σχολὰς τῆς Ἰατρικῆς καὶ τῆς Γεωπονικῆς τὸν ἔχουν καταστήσει ἐπίσημον διδασκαλίαν τοῦ Κράτους.

Μέσα στὸ χῶρο, ὅπου κινεῖται τόσο ἄνετα, τόσο μεθοδικὰ καὶ μὲ τόσην προστασίαν ἐκ μέρους τοῦ Κράτους ἢ ἀθεΐα· μέσα στὸ χῶρο ποὺ περικλείει τὸ σιδερόφρακτο Παραπέτασμα ἔχει σημει-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 405 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21-22 τεύχους.

21. Βλέπε Ν. STRUVE, μν. ἔργ. σελ. 381 κ.ε.

ωθῆ ἤδη ἡ πιὸ μεγάλη νίκη τῆς πίστεως. Κι αὐτὴ εἶναι ἡ ἀπόδειξις ὅτι ἡ ἀθεΐα κινεῖται μέσα σ' ἓνα πλασματικὸ πεδίο. Ἡ ἀθεΐα δὲν ἔχει καμμιά σχέσι μὲ τὴν ἀλήθεια. Ἡ ἀλήθεια δὲν χρησιμοποιεῖ ποτὲ βίαν. Ἐπιβάλλεται ἤρεμα καὶ εἰρηνικά. Ἐνῶ ἡ ἀθεΐα; Ἡ ἀθεΐα θριαμβεύει μόνον, ὅταν χρησιμοποιεῖ τὴν βίαν. Αὐτὸ θὰ μπορούσαμε νὰ τὸ ποῦμε μόνον 30-40 χρόνια πιὸ μπροστά. Τώρα μπορούμε νὰ παραλλάξουμε τὴν πρότασι: Ἡ ἀθεΐα δὲν θριαμβεύει, οὔτε καὶ τότε ἀκόμη πού χρησιμοποιεῖ τὴν πιὸ ἀπάνθρωπη, τὴν πιὸ τυφλή, τὴν Κομμουνιστικὴ βία.

Ἡ ἀθεΐα, λοιπόν, καὶ ὄχι ἡ πίστις εἶναι «μιὰ ἀπὸ τὶς μορφὲς τῆς πνευματικῆς καταπίεσης».

Αὐτὴ ἡ καταπίεσις ἐδημιούργησε ἓνα νέο τύπο ἀνθρώπου. Μέχρι χθὲς εἶχαμε τὸν ἄνθρωπο, πού ὑποκρίνεται τὸν εὐσεβῆ. Τώρα πλέον ἔχομε καὶ τὸν ἄνθρωπο, πού ὑποκρίνεται τὸν ἄθεο. Καὶ δὲν εἶναι καθόλου τυχαῖο ἢ ἀσήμαντο τὸ γεγονός, ὅτι ἡ κόρη τοῦ Στάλιν εἶχε ἤδη βαπτισθῆ καὶ ἦταν μιὰ μυστικὴ μαθήτρια τοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τὰ νεανικά της χρόνια, ζῶντας μέσα στὸ σπίτι τοῦ ἀσχι στρατήγου τῆς ἀθεΐας πατέρα της.

Ἄλλὰ καὶ κάτι ἀκόμη. Αὐτὴ ἡ καταπίεσις ἔγινε αἰσθητὴ μέσα στὰ ἴδια τὰ στελέχη τῆς ἀθεϊστικῆς Κομμουνιστικῆς προπαγάνδας. Ἐνας σοβιετικὸς ἄθεος παρὰ πολὺ ὁμορφα προσδιώρισε τὴν ἀντινομίαν τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἀθεϊσμοῦ.

«Ἐκεῖνο πού μοῦ προξενεῖ ἐντύπωσιν,... εἶναι ὅτι σήμερον ὁ ἀθεϊσμός φαίνεται ὡς ἐὰν ἀρνήται νὰ ἀναζητήσῃ τὴν ἀλήθειαν, δεδομένου ὅτι παρέρχεται ἐν σιγῇ τὰ γεγονότα καὶ τὰ ἐπιχειρήματα πού τὸν ἀντικρούουν. Ἀναλαμβάνει νὰ ἐξηγήσῃ τὰ πάντα καὶ μὴ δυνάμενος νὰ τὸ κατορθώσῃ, ἀποκρύπτει τὴν ἀδυναμίαν του... Ἡ ἀνικανότης τῆς δημιουργίας τοῦ *perpetuum mobile* (ἀεικινήτου) ἀπεδείχθη ἐπιστημονικῶς. Μόνον οἱ ἄθεοι δὲν τὸ ἔχουν πιστεύσει. Κατ' αὐτούς, τὸ σύστημα τοῦ ἀπείρου, θεμελιωμένον ἐπάνω εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ *perpetuum mobile* εὕρισκεται ἐν κινήσει ἀνέκαθεν, χωρὶς νὰ δέχεται οὐδεμίαν συμπληρωματι-

κὴν ἐνέργειαν. Ἐπειτα, ὡς εἶναι προφανές, δὲν γνωρίζομεν ποῖος πλανᾶται: ἡ Ἐπιστήμη ἢ οἱ ἄθεοι; Ἐμπρὸς λοιπόν, οἱ ἄθεοι, ἐὰν πιστεύουν εἰς τὰς πεποιθήσεις των, ἄς δηλώσουν ὅτι πιστεύουν εἰς αὐτὰς εἰς πείσμα τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς λογικῆς». Καὶ νὰ σκεφθῆ κανεὶς ὅτι αὐτὰ ἐδημοσιεύοντο διὰ τῶν στηλῶν τοῦ κυριωτέρου περιοδικοῦ τῆς Ἐπιστημονικῆς ἀθεΐας, *Naouka i Religia*²², πού σημαίνει ὅτι ἡ ὅλη ἀθεϊστικὴ προπαγάνδα διέρχεται βαθυτάτην ἐσωτερικὴν κρίσιν μέσα σ' αὐτὸ τοῦτο τὸ λίκνιο τῆς.

Ὁ Φ. Ἐγκελς, ἀναφερόμενος στὴν ἀθεΐα, πού περιορίζει τὴ δρᾶσι τῆς στὸ νὰ ἀναιρῆ ὅπλῳς τὰ διδάγματα τῆς θρησκείας, εἶπε: «Ἐνα τοιοῦτον ἀθεϊσμόν ἤμποροῦμε νὰ τὸν ὀνομάσωμεν «θρησκείαν ἀπὸ τὴν ἀνάποδην»²³. Ἦδη στὸ χαρακτηρισμὸ αὐτὸ μπορεῖ νὰ περιληφθῆ καὶ ὁ μπολσεβικικὸς ἀθεϊσμός. Κι αὐτὸς στὴν οὐσία εἶναι «θρησκεία ἀπὸ τὴν ἀνάποδην», μὲ καταφατικὴν πάντοτε ἔννοιαν, ἀφοῦ τὸ μόνον πού ἔχει μέχρι σήμερα κατορθῶσει εἶναι ὅτι ἀπέδειξε τὸ ἀκατάλυτον τῆς θρησκευτικῆς πίστεως, τὸ μὴ φυσιολογικὸν τῆς ἀθεΐας (ἀφοῦ ὁ «ἀνίερως» ἄνθρωπος ἀπεδείχθη γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ σὰν ἔκτρομα τῆς φύσεως, σὰν κατὰ λάθος ἄνθρωπος) καὶ ἐπὶ πλέον ὅτι εἶναι χαμένος κόπος τὸ νὰ προσπαθῆ κανεὶς νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν ἀθεΐα διὰ τῆς βίας. Αὐτὸ καὶ μόνον τὸ γηγόνος δὲν ἀποτελεῖ ἄραγε μίαν ὁμολογίαν τῆς ἀδυναμίας τῆς;

(Συνεχίζεται)

Ἄρχιμ. ΑΜΒΡΟΣΙΟΣ ΛΕΝΗΣ

22. Τεῦχος 3, 1962, σελ. 30-31. Βλέπε Ν. STRUBE, μν. ἔργ., σελ. 286-287.

23. Ἀπὸ τὴν ὀμιλίαν τοῦ Λεων. Ἰλίτσεφ, ἐνθ' ἄνωτ.

Δί' ὅ,τι ἀφορᾶ εἰς τὸν «Ἐφημέριον» ἀπευθυντέον:
Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»,
Ὅδος Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι (140).

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΑΠΟΧΗΣ

ΤΩΝ ΠΙΣΤΩΝ ΕΚ ΤΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΜΟΥ*

Εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναπτυχθῆ, παντοιοτρόπως, παρὰ τῷ λαῷ ἡ ἐκκλησιαστικὴ συνείδησις καὶ ἡ ἀναγκαιότης διὰ τὴν συμμετοχὴν ἐν τῇ Θεῖᾳ Λατρείᾳ.

Νὰ δημιουργηθῆ «θερμῆ» ἐν Χριστῷ σχέσις μεταξὺ ἱερέως καὶ πιστῶν: αἱ διάφοροι αἰρέσεις δημιουργοῦσι τὴν ψευδαίσθησιν, ὅτι εἰς τὸ περιβάλλον αὐτῶν ὑπάρχει αὕτη ἡ θερμὴ σχέσηις.

Πρὸς τοῦτο καλὸν εἶναι, ὅπως μετὰ τὴν Θ. Λειτουργίαν ὁ Ἱερεὺς - Ποιμὴν ἔχη τὴν δυνατότητα ἐπαφῆς μετὰ τοῦ Λαοῦ ἐν τῷ Ναῷ ἢ εἰς παρακείμενόν τινα ἐκκλησιαστικὸν χῶρον.

Εἰς τὰς κατὰ τόπους περιοχὰς δέον, ὅπως: α) ἐρευνηθῶσι τὰ αἷτια τοῦ μὴ ἐκκλησιασμοῦ τῶν πιστῶν, β) εὗρεθῶσι τρόποι ἔλξεως τοῦ κόσμου καὶ γ) εὗρεθῶσι ἀνάλογοι τρόποι ποιμαντικῆς ἐργασίας, προκειμένου νὰ καταστῆ εἰς ἡμᾶς, τοὺς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐργαζομένους Κληρικούς, δυνατόν νὰ κρατήσωμεν σταθερῶς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοὺς πιστοὺς.

Ἐπὶ τούτοις, δέον ὅπως καταβληθῆ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας πᾶσα δυνατὴ προσπάθεια ἄρσεως τῶν ἐμποδίων, ἅτινα κατὰ καιροὺς προφασίζονται οἱ πιστοί.

Πρὸς τοῦτο, καλὸν θὰ εἶναι νὰ χρησιμοποιηθῶσι δεόντως, ὡς λατρευτικοὶ ἐνοριακοὶ χῶροι, τὰ ὑπάρχοντα, ἐνδεχομένως, εἰς τὰς ἐνορίας παρεκκλήσια, ἢ νὰ ἀνεγερθῶσι ἕτερα παρεκκλήσια εἰς ὑπάρχοντα ἐν τῇ ἐνορίᾳ οἰκόπεδα.

Πλεῖστοι ὅσοι δὲ τρόποι ἔλξεως τῶν πιστῶν θὰ ἠδύναντο νὰ χρησιμοποιηθῶσιν ἀπὸ τοὺς κατ' ἐνορίαν ποιμένας.

Τοὺς προσερχομένους ὅμως ἐν τῇ Θεῖᾳ Λατρείᾳ δέον νὰ κρατῶμεν καὶ μὴ ἐκδιώκωμεν.

Χρειαζέται νὰ ἐπιδειχθῆ εἰδικὴ μέριμνα εἰς τὸν τομέα τοῦ ψάλλειν. Ἡ ψαλμωδία δέον νὰ εἶναι τόσον ὑπὸ τοῦ Ἱερέως, ὅσον καὶ ὑπὸ τοῦ Ἱεροψάλτου προσευχῆ καὶ οὐχὶ ἐπίδειξις.

Ὁ νεωκόρος, ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν ἔργῳ, θεωρεῖται σπουδαῖος παράγων συμπαραστάσεως εἰς τὸν Ἱερέα, ἡ δὲ καλὴ τέλεισις

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 437 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 23-24 τεύχους.

τῆς Θ. Λειτουργίας, τὸ καλὸν κήρυγμα καὶ ἡ καθ' ὅλου εὐταξία εἶναι παράγοντες, οἵπινες θετικῶς συμβάλλουσιν εἰς τὴν προσπάθειαν ταύτην τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ διοικοῦσα Ἐκκλησία καλὸν εἶναι, ὅπως ἀντιμετώπισῃ τὸν Ἐκκλησιασμὸν τῶν πιστῶν ὡς φλέγον πρόβλημα, καθ' ὅσον, κατὰ τοὺς Ἱεροὺς Κανόνας (Καν. 80', Πενθέκτης), ὁ μὴ ἐκκλησιασθεὶς, ἄνευ ἀποχρῶντος λόγου, χριστιανὸς ἐπὶ τρεῖς Κυριακὰς δέον νὰ ἀφορισθῇ. Ἐὰρ γε, ἔχει ἀπασχολήσει ἡμᾶς τὸ ζήτημα τοῦτο πολὺ σοβαρῶς;

Κρίνομεν, ὅθεν, ἀναγκαῖον, ὅπως τὸ ἀνωτέρω καταστῆ συνειδητὸν παρὰ τῷ λαῷ, διότι ὁ ἀποκόπτων ἑαυτὸν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν Λατρείαν αὐτῆς, ἀποκόπτει ἑαυτὸν ἀπὸ τὴν σωτηρίαν. Θὰ ἡδύνατο, ἐπὶ τούτοις, θετικὰ ἀποτελέσματα νὰ προσφέρῃ ἡ καθ' ὁμάδας ὑπὸ τῶν Σεβ. Ἱεραρχῶν σύγκλησις τῶν Ἱερέων, τῶν Ἱεροψαλτῶν, τῶν Νεωκόρων, ἔνθα ὁ οἰκείος Ἱεράρχης θὰ ἔχῃ τὴν δυνατότητα νὰ κατευθύνῃ αὐτοὺς δεόντως. Ὑπάρχει δ' ἐνταῦθα βεβαίως τὸ σοβαρὸν πρόβλημα, καθ' ὃ ἐνίοτε ὑπὸ τῶν Κληρικῶν παραθεωρεῖται τὸ πνευματικὸν ἔργον καὶ ὑπερτονίζεται τὸ διοικητικὸν ἢ φιλανθρωπικόν.

Καθίσταται ὁμῶς σαφές, ὅτι εἶναι μεγάλη ἡ ἀνάγκη νὰ ἀποκαλύπτεται, ὑπὸ τῶν Κληρικῶν, ὁ Θεὸς καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον.

Τέλος, ὡς μέσα προσελκύσεως τῶν πιστῶν ἐν τῇ Λατρείᾳ δέον, ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς ἐνορίας, νὰ καθιερωθῶσι καὶ τὰ κάτωθι:

α) Ἡ ἅπαξ κατὰ μῆνα τέλεσις Θ. Λειτουργίας ὑπὲρ τῆς Νεότητος (νηπίων, παιδῶν, νέων).

β) Ἡ κατὰ περιόδους, κατ' οἶκον, ἐπίσκεψις τῶν ἐνοριτῶν ὑπὸ τῶν Ἐφημερίων.

γ) Ἡ δημιουργία συσσιτίων καὶ ἡ ἀνάπτυξις συστηματικῆς φιλανθρωπίας.

δ) Ἡ κατ' οἶκον διανομή, δωρεάν, εἰς τοὺς ἐνορίτας ἀναλυτικῶν προγραμμάτων τῶν Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν, ἰδίᾳ κατὰ τὴν περίοδον τοῦ Τριψδίου καὶ τῆς Μ. Ἑβδομάδος, ὡς καὶ τῶν Ἑορτῶν τῶν Χριστουγέννων, ἅτινα θὰ ἀναλύωσι καὶ ἀναπτύσσωσι τὸ βαθύτερον νόημα καὶ ἐκκλησιαστικὸν περιεχόμενον τῶν ἑορτῶν καὶ θὰ προτρέπωσι τοὺς ἐνορίτας νὰ συμμετέχωσιν εἰς τὴν καθ' ὅλου λατρευτικὴν καὶ μυστηριακὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας.

(Συνεχίζεται) Ἀρχιμ. ΤΙΜΟΘΕΟΣ ΤΡΙΒΙΖΑΣ, πτ.Θ. Μ. Ph.

Η ΚΡΙΣΙΣ ΚΑΙ Η ΑΝΑΝΕΩΣΙΣ ΤΟΥ «ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ»*

ζ) Στήν ανανέωσι τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου κάτι πού πρέπει νά προσέξωμε ἰδιαίτερα εἶναι ἡ διαφοροποίησις τῆς κατηχητικῆς προσφορᾶς. Ὡς τώρα στή διαίρεσι τῶν κατηχητικῶν κύκλων λάβαμε ὑπ' ὄψιν μας μόνο τήν ἡλικία καί τὸ φύλο. Ἡ σύγχρονη πραγματικότητα ἀπαιτεῖ νά ὑπολογίσωμε καί ἄλλους παράγοντες, ἀν θέλωμε νά εἶναι πῶς ἀποτελεσματικὴ ἡ προσφορά μας. Τὸ κοινωνικὸ καί πολιτιστικὸ περιβάλλον π.χ. εἶναι ἕνας παράγων πού πρέπει νά τὸν ὑπολογίζωμε κάθε φορὰ πού ἀπευθυνόμεσθε πρὸς τοὺς νέους. Ἄλλιῶς θὰ μιλήσωμε στοὺς νέους τῶν πόλεων καί ἄλλιῶς σ' αὐτοὺς τῆς ὑπαίθρου. Ἄλλιῶς στὰ παιδιὰ τῶν ἐργατῶν καί ἄλλιῶς στὰ παιδιὰ τῶν ἐπιστημόνων. Ἄλλὰ καί ἡ διαφοροποίησις τοῦ κατηχητικοῦ ἔργου πού γίνεται μέχρι τώρα μὲ θάσι τήν ἡλικία εἶναι ἀνάγκη νά βελτιωθῇ. Τὰ σημερινὰ ψυχολογικὰ δεδομένα ἐπιβάλλουν νά ἔχωμε στήν κατώτερη βαθμίδα τοῦ Κατηχητικοῦ δύο κύκλους, ἕνα προσχολικῆς καί ἕνα σχολικῆς ἡλικίας καί στήν ἀνώτερη βαθμίδα τρεῖς κύκλους, ἕνα γιὰ τήν Α' καί Β' τάξι τοῦ Γυμνασίου, ἕνα γιὰ τήν Γ' καί Δ' καί ἕνα γιὰ τήν Ε' καί ΣΤ'. Μιὰ ἐπισταμένη ψυχολογικὴ ἐρευνα θὰ μᾶς ἔδινε πολλὰ χρήσιμα στοιχεῖα γιὰ τούτη, τήν τόσο ἀναγκαῖα, διαφοροποίησι τῆς κατηχητικῆς μας προσφορᾶς.

η) Στὸ σημεῖο τοῦτο θὰ θέλαμε νά προσθέσωμε κάτι πολὺ σημαντικὸ γιὰ τοὺς Κατηχητῆς τοῦ μέλλοντος. Ἡ κατηχητικὴ συγκέντρωσις δὲν πρέπει νά εἶναι γι' αὐτοὺς μόνο πεδίον προσφορᾶς, ἀλλὰ μαζὶ καί πεδίον ἐρευνας. Ἀπαραίτητο προσὸν γιὰ τὸν Κατηχητὴ εἶναι ὄχι μόνο τὸ νὰ ξέρη νά μιᾶ, ἀλλὰ, κυρίως, τὸ νὰ ξέρη νὰ ἀκούη. Θὰ παρακολουθῇ, λοιπόν, στὸ χῶρον τῆς κατηχητικῆς συγκεντρώσεως, μὲ ἀνοιχτὰ τὰ μάτια καί τὰ αὐτιά του, τῆ ζωή

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 407 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21-22 τεύχους.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΖΩΗ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΙΑΣΠΟΡΑΝ ΤΗΣ Δ. ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ*

Σὺν τῷ χρόνῳ ἐπίσης δημιουργεῖται εἰς τοὺς μετανάστας μας νέα νοοτροπία. Ἡ ἀνατολὴ διατηρεῖ ἀκόμη κάπως τὸ ὁμαδικὸν πνεῦμα καὶ τὴν ἔννοιαν τῆς κοινωνίας. Τὸ κοινοτικὸν σύστημα τῆς Τουρκοκρατίας ἔχει ἀφήσει ἴχνη καὶ εἰς τὴν σημερινὴν ζωὴν μας. Ὁ δυτικὸς ἄνθρωπος ἡμῶς ἔχει ἐπίσω του μακρὰν περίοδον ὑπερτονισμοῦ τοῦ ἀτομικιστικοῦ πνεύματος. Ἡ Διαμαρτύρησις ἐπηρεασμένη ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ Ἀνθρωπισμοῦ, ποῦ ἐθεοποίησε τὸν ἄνθρωπον, ἰδίᾳ μετὰ τὸν Λούθηρον, ὑπετίμησε καὶ διέσπασε τὴν μυστηριακὴν καὶ εὐχαριστιακὴν ζωὴν. Εἰς τὸ πνευματικὸν αὐτὸ κλίμα τοῦ συγχρόνου δυτικοῦ ἀνθρώπου ὅλοι μας ἐπηρεαζόμεθα ἀδιαμαρτυρήτως καὶ ἀθορύβως. Ὁ ἄνθρωπος ἐδῶ, θέλοντας καὶ μὴ, βλέπει καὶ σκέπτεται μόνον τὸ ἄτομόν του. Καὶ αὐτὴ ἡ φυσικὴ καὶ πρωταρχικὴ κοινωνία τῆς οἰκογενείας ἔχει

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 377 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 19-20 τεύχους.

τῶν νέων σ' ὅλες τῆς τῆς λεπτομέρειες. Θὰ διαπιστώνη τὰ προβλήματατά τους, τῆς ἀντιδράσεις τους, τῆς ὄνειροπολήσεις τους, τὰ ἐνδιαφέροντά τους. Θὰ κάνη σφυγμομετρήσεις, θὰ διασταυρώνη, θὰ παραβάλλη, θὰ ἀναλύη, ὅσα ἐλέπει καὶ ὅσα ἀκούει. Δὲν θὰ διδάσκει μόνον, ἀλλὰ καὶ θὰ διδάσκεται. Ἀκούγοντας προσεκτικὰ τοὺς νέους θὰ μάθη τὴ «γλῶσσα» τους, θὰ μπορῆ νὰ τοὺς νοιώσῃ στὸν ἀγῶνα τους, θὰ γίνῃ ἱκανὸς νὰ κρατήσῃ ἓνα οἰκοδομητικὸ διάλογο μαζί τους. Τονίσαιμε πῶς μπροστὰ ὅτι τὸ Κατηχητικὸ πρέπει νὰ εἶναι χῶρος ὅπου ὁ νέος θὰ ἐκφράζεται ἐλεύθερα. Ἄν ὁ Κατηχητὴς κατορθώσῃ νὰ κάμῃ τοὺς νέους νὰ τοῦ μιλοῦν, νὰ τοῦ ἀνοίγουν τὴν καρδιά τους καὶ μάθη νὰ τοὺς ἀκούῃ σωστά, τότε θὰ μάθη καὶ πῶς νὰ τοὺς μιλήσῃ, ὥστε νὰ πιάσουν τόπο τὰ λόγια του. Ἔτσι θὰ λυθῇ τὸ πρόβλημα τοῦ «Langage» καὶ τὸ Κατηχητικὸ θὰ γίνῃ χῶρος συναντήσεως, ἀλληλοκατανοήσεως καὶ διαλόγου, τῆς γενιᾶς τῶν νέων μὲ τὴ δική μας γενιά.

(Συνεχίζεται)

Ἄρχιμ. ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝ ΜΠΕΖΕΝΙΤΗΣ

Διευθυντὴς Ἀποστολικῆς Διακονίας

ὑποστῆ τρομεράν ἀλλοίωσιν. Γονεῖς καὶ τέκνα ζοῦν συνήθως ὡς ξένοι, ἀπλῶς ὡς γνωστοί, καὶ ἔτσι ἀρχίζει νὰ ζῆ καὶ ἡ β' γενεὰ τῶν ἐργατῶν μας. Κάθε μέλος τῆς οικογενείας ἔχει τὸν ἀτομικὸν λογαριασμὸν του (Κοιτο) καὶ τὸ ἀτομικὸν «Βιβλιάριον Καταθέσεων» του — ἀκόμη καὶ οἱ σύζυγοι, καὶ ρυθμίζει μόνος του τὴν ζωὴν του. Καὶ αὐτὴ ἡ κοινωνία τῆς Τραπεζῆς — τὸ οἰκογενειακὸν γεῦμα — ἔχει σχεδὸν ἐξαφανισθῆ. Εἰς τὴν Π. Διαθήκην διαβάζομεν: «Τῷ Ἀδὰμ οὐχ εὐρέθη βοηθὸς ὅμοιος αὐτῷ» — ἐννοεῖται μεταξὺ τῶν ζώων (Γεν. β', 20). Εἰς τὴν σημερινὴν κοινωνίαν ὁ ἄνθρωπος δημιουργεῖ ἀνέτως κοινωνίαν μὲ τὰ ζῶα, ὅχι ὅμως καὶ μὲ τὸν ἄλλον ἄνθρωπον. Ἡ ἐννοια συν-ἄνθρωπος ἔχει ὑποστῆ φθοράν ἀνεπανόρθωτον.

Μέσα εἰς τὸ κλῆμα αὐτὸ καὶ ὁ ἄνθρωπος τῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολῆς ἀρχίζει νὰ μὴ αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ προσφύγῃ εἰς τὴν Ἐνορίαν του καὶ τὴν λειτουργικὴν ζωὴν της. Ξερριζωμένος δὲ ἀπὸ τὸν παραδοσιακὸν του κύκλον ὁ ἐργάτης κινδυνεύει σιγὰ - σιγὰ ν' ἀπομακρυνθῆ τελείως ἀπὸ τὴν ζωὴν τῆς Ἐνορίας του. Ὅπου μάλιστα συμβαίνει ἡ θρησκευτικότης νὰ εἶναι εὐθραυστος, γρήγορα ἐξατμίζεται, κυρίως ἐκεῖ ὅπου ἡ Ἐνορία δὲν ἔχει ἔντονον πνευματικὴν ζωὴν καὶ κίνησιν, ὥστε νὰ ἐλκύσῃ μὲ τὴν ζωντανὴν της μαρτυρίαν. Τὴν κατάστασιν αὐτὴν δὲν πρέπει νὰ ἀγνοῇ ἡ ἐδῶ Ἐκκλησία. Εἶναι ἀνάγκη μάλιστα νὰ εὑρῇ τρόπους νὰ τὴν ἀντιμετωπίσῃ, καλλιεργοῦσα μεταξὺ τῶν μελῶν της τὸ πνεῦμα τῆς πίστεως (ἐμπιστοσύνης) καὶ ἐλπίδος εἰς τὸν Θεόν, ὁ Ὅποιος δὲν παύει νὰ εἶναι ὁ χορηγὸς παντὸς ἀγαθοῦ καὶ εἰς τὸν «θαυματουργόν» κόσμον τῆς τεχνικῆς καὶ τῆς ἐπιστήμης. Τὸ πρόβλημα μάλιστα καθίσταται πολὺ ὀξύτερον, ἂν ἀναλογισθῶμεν, ὅτι ἡ νοοτροπία αὐτὴ διὰ τῶν ἐργατῶν μας συνεχῶς εἰσέρχεται καὶ εἰς τὴν ζωὴν τῆς Πατρίδος μὲ τὴν ἐκεῖ ἐπιστροφὴν των. (Πλείονα ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου βλ. εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ Παν. Μητροπολίτου Καλαβρίας κ. Αἰμιλιανοῦ, Ἡ Ποιμαντικὴ τοῦ Μετανάστου).

(Συνεχίζεται)

Πρεσβ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ Δ. ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΣ

« Ε Ο Ρ Τ Ο Λ Ο Γ Ι Ο Ν » *

Ἰβηρία: 1. Ἰβηρική χερσόνησος, ἡ περιλαμβάνουσα τὰς νῆδ: Ἰσπανίαν καὶ Πορτογαλίαν. 2. χώρα τῆς Ἀσίας, ἡ νῦν Γεωργία· ὀρίζεται πρὸς Β ἀπὸ τὸν Καύκασον, πρὸς Δ ἀπὸ τὸν Εὐξείνιον Πόντον, πρὸς Ν ἀπὸ τὴν Ἀρμενίαν καὶ Α μετὴν Κασπίαν. Ἐκ τῆς Ἰβηρίας ἦν Ἰωάννης (ὁ Ἰβηρ), πατὴρ τοῦ ὁσίου Εὐθυμίου, κτίτορος τῆς σεβασμιωτάτης Μονῆς τῶν Ἰβηρῶν ἐν Ἀθῶν.

Ἱερὰ πόλις: 1. πόλις ἐν Φρυγίᾳ Σαλουταρίας ἐν Μ. Ἀσίᾳ, μεταξύ Φιλαδελφείας, Λαοδικείας καὶ Κολοσσῶν. Ἐν αὐτῇ ὁ ἀπόστολος Βαρθολομαῖος κατέστησεν ἐπίσκοπον τὸν Στάχυν. 2. πόλις τῆς Συρίας παρὰ τὸν Εὐφράτην ποταμὸν.

Ἰκόνιον: πόλις τῆς Μ. Ἀσίας καὶ πρωτεύουσα τῆς Λυκαονίας, εἰς τὸ κέντρον, περίπου, τῆς Χερσονήσου, μεταξύ Δέρβης, Λύστρων καὶ Ἀντιοχείας (τῆς Πισιδίας) καὶ βορείως τῆς ὁροσειρᾶς Ταύρου.

Ἰλλυρία: χώρα ἐκτεινομένη κατὰ μῆκος τῶν Α παραλίων τῆς Ἀδριατικῆς μετὰ τῆς ἐνδοχώρας, ὅπου σήμερον ἡ Β. Ἀλβανία καὶ ἡ Νοτιοσλαβική Δαλματία.

Ἰλλυρικόν: Διοικητικὴ περιφέρεια τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας περιλαμβάνουσα τὴν Δαλματίαν, τὴν Παννονίαν καὶ τὸ Νωρικόν, εἰς ἣν κατὰ τὸν γ' μ.Χ. αἰῶνα προσηρτήθησαν καὶ αἱ διοικήσεις Δακίας (=Ρουμανίας) καὶ Μακεδονίας (Ἀνατολικὸν Ἰλλυρικόν)· κατὰ τὸν χωρισμὸν τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους εἰς ἀνατολικὸν καὶ δυτικὸν (395), τὸ Ἀνατολικὸν Ἰλλυρικὸν ὑπήχθη εἰς τὸ Βυζάντιον.

Ἰορδάνης: ὁ ἱστορικὸς καὶ βιβλικὸς ποταμὸς τῆς Παλαιστίνης. Πηγάζει ἐκ τοῦ Λιβάνου, διασχίζει

τὴν Τιβεριάδα καὶ ἐκβάλλει εἰς τὴν Νεκρὰν Θάλασσαν. Εἰς τὰ ὕδατα τοῦ Ἰορδάνου ἐβαπτίσθη ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Ἐκατέρωθεν τοῦ ποταμοῦ, εἰς τὰς ἐρήμους ἰδρύθησαν Λαύραι καὶ μοναί, ἐν αἷς ἤθλησαν ἀσκητικῶς πλείστοι ὄσοι Πατέρες.

Ἰπκόν: 1. πόλις τῆς Β. Ἀφρικῆς (Νουμιδίας). 2. μία τῶν 10 πόλεων τῆς Β' Παλαιστίνης.

Ἰσαυρία: ὄρεινὴ χώρα τῆς Μ. Ἀσίας, μεταξύ Λυκαονίας, Πισιδίας, καὶ Τραχείας Κιλικίας. Ἡ δυτικωτέρα ἐπαρχία τοῦ Πατριαρχείου Ἀντιοχείας. Μητρόπολις τῆς Ἰσαυρίας ἡ Σελεύκεια.

Ἰστρία: ὀνομασία παρὰ Ρωμαίοις, ἰδίᾳ τοῦ Κάτω Δουνάβεως καὶ ἀποικία τῶν Μιλησίων, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἰστρου (Δουνάβεως) ποταμοῦ, ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τοῦ Εὐξείνιου Πόντου. 2. ἡ χερσόνησος τῆς Ἀδριατικῆς πρὸς Δ. τῆς Βενετίας, περιλαμβάνουσα τὴν πόλιν τῆς Τεργέστης.

Κάβειρα: ἀρχαία τοποθεσία εἰς τὸν Πόντον. Τὰ Κάβειρα μετωνομάσθησαν ὑπὸ τοῦ Πομπηίου εἰς Διόσπολιν καὶ εἶτα εἰς Σεβάστειαν.

Καισάρεια: ἐπωνυμία διαφόρων πόλεως εὐρισκομένων ἐν Κιλικίᾳ, ἐν Φρυγίᾳ, ἐν Βιθυνίᾳ, ἐν Μαυριτανίᾳ (Ταγγέρη), ἐν Παλαιστίνῃ, ἐν Συρίᾳ καὶ δὴ ἐν Καππαδοκίᾳ, ὅπου ἦν χριστιανικὴ μητρόπολις καὶ ἔδρα τοῦ Μεγ. Βασιλείου.

Καισάρεια τῆς Παλαιστίνης· παρόλιος πόλις μεταξύ Ἰόπτης καὶ Πτολεμαίδος, ἄλλοτε καλουμένη «Στράτωνος Πύργος». —, Καισάρεια ἡ τοῦ Φιλίππου· πόλις τῆς Παλαιστίνης, ὀλίγον κάτωθι τῆς Δαμασκού, ἡ ἑλληνικὴ Πανειὰς ἢ Πανέα.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 410 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21-22 τεύχους.

Η ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΣΤΟ ΠΟΙΗΤΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ

Ἡ ποίηση, σὰν μέσο ἐκφράσεως τῶν ἐσωϊάτων παρορμήσεων τῆς ψυχῆς, εἶναι σὲ ὅλους γνωστό, ὅτι περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο καὶ χώρα καλλιιεργήθηκε καὶ χρησιμοποιήθηκε μέσα στὸ δικό μας χῶρο, τὸν Ἑλληνικό.

Ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ὁ Ἕλληνας αὐτὴ διάλεξε γιὰ τὰ ὑμνήση, τὰ κλάφη, τὰ τραγουδήση, τὰ ἐκφράση, τὰ παρουσιάση, τὰ γράψη τὴν ἱστορία του, τὰ διαλαλήση τὰ κατορθώματά του, τὰ διαιωσίση τὴν ὑπαρξή του καὶ τὰ χαράξη τὴν τόσο ζωντανὴ παρουσία του μέσα στὸν παγκόσμιο στίβο, ἀπὸ τὸν Ὀμηρο ὡς τὸν Σολωμὸ καὶ τὸν Σεφέρη.

Ἄλλὰ ἡ ποίηση, στὰ στενὰ λογικά, ρεαλιστικά, ρομαντικά ἢ γενικώτερα λυρικά τῆς πλαίσια, δὲν θὰ μπορούσε σήμερα νὰ κρατᾷ τὰ σκῆπτρα τῆς τέχνης, ποὺ εἶναι ἔμφυτη μέσα στὸν ἄνθρωπο, ἂν δὲν δεχόταν στοὺς κόλπους τῆς τὴν ἔμφυτη ἐπίσης τάση τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἰδιαίτερα τοῦ Ἕλληνα, πρὸς τὸ «θ ρ η σ κ ε ὑ ε ι ν».

Ἡ θρησκευτικότηα λοιπὸν ἦταν καὶ εἶναι ἐκείνη ποὺ ὤθησε τὴν ποίηση σὲ ὑψηλοὺς δραματισμούς, σ' ἀσύλληπτα ὕψη, γιὰ τὰ λάμπη καὶ φωτίζη στρατιὰ ὀλόκληρη ἐκλεκτῶν ὑπηρετῶν τῆς. Αὐτὸ συνέβη ἰδιαίτερα ἀπὸ τὴ στιγμή ποὺ σὲ τοῦτο τὸ συναίσθημα ὁ Ἑλληνισμὸς παραχώρησε τὴ θέση του στὸ Χριστιανισμὸ. Ἐνα γεγονός ποὺ ἔγινε αἰτία, προπάντων στὴν Ἑλληνικὴ ποιητικὴ δημιουργία, τὰ παρουσιάση πληθώρα θαυμασίων ἔργων καὶ ποικιλία θεματικῶν συλλήψεων.

Ἐκθαμβοὶ οἱ Ἕλληνες ποιητὲς μπροστὰ στὸ μεγαλεῖο τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου, χρησιμοποιοῦν τὸν ἀνθρώπινο ἔμμετρο λόγο, γιὰ τὰ ἐκφράσουν τὴν εὐγνωμοσύνη τους στὴ Θεία συγκατάβαση, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκπλήξή τους μπροστὰ στὰ γεγονότα τῆς Βηθλεέμ, τῆς Ναζαρέτ καὶ τῆς Ἱερουσαλήμ.

Ὁ ἐρχομὸς τοῦ Ἰησοῦ ἀποτελέσε πράγματι μιὰ ἐπανάσταση σ' ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς ἀνθρωπίνης δραστηριότητος. Ἄνα-

τρόπησαν ἠθικὰς ἀξίαις καὶ διδασκαλίαις, φιλοσοφικὰ συστήματα, διακρίσεις λαῶν καὶ ἔθνοτήτων, τρόποι ζωῆς καὶ μέθοδοι σκέψεως. Μιὰ ἀληθινὴ ἐπανάσταση σ' ὅλους τοὺς τομεῖς καὶ τὶς πτυχεὶς τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, καὶ κατὰ συνέπεια, καὶ στὸ περιεχόμενον καὶ στὶς πηγὰς ἐμπνεύσεως τῶν ὑπηρετῶν τῆς ποιήσεως καὶ τοῦ στίχου. Ἦταν γεγονόςδες ποὺ συγκλονίσε, γεγονόςδες ποὺ ἔθεσε καινούργιες βάσεις, μιᾶς καινούργιας πρωτόγνωρης ζωῆς.

Χιλιάδες ποιητές, ἀναρίθμητα ἔργα μπῆκαν μέσα στὸ νέο κύκλο ποὺ μὲ τὴν ἐπίγεια ζωὴ Του χάραξε ὁ Θεᾶνθρωπος Ἰησοῦς καὶ ποὺ σ' αὐτὸν φυσικὰ πρωταρχικὴ θέση κατέχει καὶ ἀνέκαθεν κατέχει, ἡ Ἑλληνικὴ διάνοηση, ποὺ πρώτη δέχτηκε τὸ κήρυγμά Του, πρώτη ἀκολούθησε τὰ βήματά Του, πρώτη ἔζησε τὸ Γολγοθά Του. Εἶναι γεμάτη ἡ Ἑλληνικὴ Χριστιανικὴ ποίηση ἀπὸ τὴν πνοή Του, τὸ παράδειγμά Του, τὴ ζωντανὴ παρουσία Του. Εἶναι ἀδύνατο νὰ βρῆς Ἑλληνικὸ ποιητικὸ ἔργο χωρὶς Χριστό, ἀπὸ τὸν Σολωμό, τὸν Κάλβο καὶ τὸν Σεφέρη, ὡς τοὺς νεώτερους ἐργάτες τοῦ νεοελληνικοῦ στίχου. Δονεῖται ἡ ψυχὴ, συγκλονίζεται τὸν πνεῦμα καὶ λυγίζει ἡ πέλα στὸν ξέφρενο καλπασμὸ τῆς νὰ ὑμνήσῃ τὸ «Παράδοξον θαῦμα», νὰ ὑπηρετήσῃ, νὰ δοξολογήσῃ, νὰ ἐκφράσῃ, νὰ συλλάβῃ, νὰ καταλάβῃ τὸ ἀκατάληπτο». Μαζὶ μ' αὐτοὺς καὶ ἡ λαϊκὴ μοῦσα διακηρύσσει:

«Ἐν τῷ σπηλαίῳ τίκτεται ἐν φάτνῃ τῶν ἀλόγων
ὁ Βασιλεὺς τῶν οὐρανῶν καὶ ποιητὴς τῶν ὅλων».

Ἀναμφισβήτητα ὅμως, σ' ὅλο αὐτὸ τὸ χορὸ τῶν ποιητῶν καὶ λαϊκῶν βάρδων, ξεχωριστὴ θέση κατέχει ὁ Κωστῆς Παλαμᾶς, ποὺ περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο συνάδελφό του, τίμησε, ὕμνησε καὶ δοξολόγησε μὲ τὸ ἀθάνατο ἔργο του τὴ Γέννηση τοῦ Χριστοῦ.

Στὰ 1859 ἤρθε σὲ τούτῃ τῇ ζωῇ. Τελειώνει ὄρφανὸς τὸ γυμνάσιο στὸ Μεσολόγγι, γιὰ νὰ συνεχίσῃ στὴ Νομικὴ σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν. Γρήγορα ὅμως ἐγκαταλείπει τὶς σπουδὲς του στὸ Πανεπιστήμιο γιὰ νὰ ἀφοσιωθῆι περισσότερο στὰ «γράμματα». Μὲ ὄπλο τὸ ταλέντο του, ποὺ δὲν ἄργησε νὰ ἐκδηλωθῆι, ἀνέβηκε. Ἐγινε Γραμματέας στὸ Πανεπιστήμιο καὶ στὰ 1926 Ἀκαδημαϊκός. Ἀναρίθμητες εἶναι οἱ ἐργασίες του καὶ οἱ ποιητικὲς του συλλογές. Στὰ 1886 γράφει τὰ «τραγοῦδια τῆς Πατρίδος μου». Ἀκολουθοῦν ὁ «Ἕγνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν» στὰ 1889, «Ἰαμβοὶ καὶ ἀνάπαιστοι» στὰ 1897, «Χαιρετισμοὶ τῆς ἡλιογέννητης» στὰ 1900, «Ἀσάλευτη ζωὴ» στὰ 1904, «Δωδε-

κάλογος τοῦ Γύφτου» στὰ 1907, «Παράκαιρα» στὰ 1919 καὶ πάρα πολλὰ ἄλλα. Πέθανε στὰ 1943, ἀφοῦ ἄφησε κύνειο ἔσμα του καὶ ἐθνικὴ ὑποθήκη τὸ περήφανο τετράστιχό του, θούριο καὶ σάλπισμα στὰ στρατευμένα νιάτα:

Αὐτὸ τὸ λόγο θὰ σᾶς πῶ
δὲν ἔχω ἄλλο κανένα
μεθύστε μὲ τ' ἀθάνατο
κρασι τοῦ εἰκοσιένα.

Φυλλομετρώντας ἓνα πρὸς ἓνα τὰ ποιήματα τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ, εὐκόλα μπορεῖ κανεὶς νὰ διακρίνη τὴ μεγάλη ἐπίδραση, πάνω σ' αὐτά, τοῦ Χριστιανικοῦ πνεύματος, τῆς Χριστιανικῆς κοσμοθεωρίας. Ἐκεῖ ὅμως πού ὀλοφάνερα ἀναφέρεται ὁ Παλαμᾶς, ἰδιαίτερα στὴ Γέννηση τοῦ Χριστοῦ, εἶναι κυρίως τὰ ἐξῆς: 1. Ἡ νύχτα τῶν Χριστουγέννων. 2. Τὸ μάγο σας τὸ φῶς. 3. Ὀνειρεμμένη προσευχή. 4. Χριστοῦγεννα.

(Συνεχίζεται)

ΧΡΗΣΤΟΣ ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΖΙΧΝΩΝ ΚΑΙ ΝΕΥΡΟΚΟΠΙΟΥ

Κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος ὁ Σεβ. Μητροπολίτης κ. Σπυρίδων περιώδευε συνεχῶς εἰς τὴν Ἐπαρχίαν του, ἱεουργῶν καὶ κηρύττων τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ εἰς τοὺς χριστιανούς, πρὸς στήριξιν τούτων εἰς τὴν σώζουσαν Ὁρθόδοξον χριστιανικὴν πίστιν τῶν Ἁγίων Πατέρων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας. Ὁ Σεβ. κ. Σπυρίδων ἐνημέρωσε τοὺς πιστοὺς τῆς Ἐπαρχίας του ὡς πρὸς τοὺς αἰρετικούς καὶ τὰ κηρύγματά των. Ἰδιαίτερος ἐπεσήμανε τὸν ἐκ τῶν Χιλιαστῶν κίνδυνον καὶ ἐπέστησε τὴν προσοχὴν τῶν πιστῶν. Κατὰ τὴν περιοδείαν του αὐτὴν ὁ Σεβ. κ. Σπυρίδων ἐφωδίασε τοὺς Ἱερεῖς του μὲ Ἀντιχιλιαστικά βιβλία καὶ ἔντυπα, ὡς τὰ κάτωθι: «Ἀναιρέσεις θεωριῶν Μαρτύρων Ἰεχωβᾶ», «Ἀντιαιρετικὸν Ἐγκόλπιον», «Οἱ Ἀντίχριστοι Χιλιασταὶ» κ.λπ.

ΠΗΓΗ ΑΓΑΘΩΝ Η ΜΕΤΑΛΗΨΙΣ*

Οί Ἀποστολικοὶ Κανόνες τῆς Ἐκκλησίας μας δὲν παραδέχονται ἄλλην νηστείαν, πλὴν τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς καὶ Τετάρτης καὶ Παρασκευῆς ὅλου τοῦ ἔτους: «Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἢ ὑποδιάκονος ἢ ἀναγνώστης ἢ ψάλτης τὴν ἁγίαν τεσσαρακοστὴν οὐ νηστεύει ἢ Τετράδα ἢ Παρασκευὴν, καθαιρείσθω ἔκτος εἰ μὴ δι' ἀσθένειαν σωματικὴν ἐμποδίζοιτο· ἐὰν δὲ λαϊκὸς ἢ ἀφοριζέσθω». Κατὰ τὸν 69ον Ἀποστολικὸν Κανόνα. Ἐκτός δ' αὐτῆς τῆς νηστείας ἄλλη τις οὐδαμοῦ ἀναφέρεται, καθιερωθεισῶν τῶν λοιπῶν (Δεκαπενταυγούστου, Ἀγίων Ἀποστόλων, Χριστουγέννων κ.λ.π.) κατὰ καιροὺς ὑπὸ διαφόρων Μοναστηρίων ἢ Ἐκκλησιῶν καὶ αἱ ὅποια κατ' ἔθιμον τηροῦνται καὶ σήμερον.

Ὁ 64ος Ἀποστολικὸς Κανὼν λέγει, καὶ εἶναι αὐστηρὸς, ὅτι: «Εἴ τις Κληρικὸς εὐρεθῆ τὴν Κυριακὴν ἡμέραν νηστεύων ἢ τὸ Σάββατον, πλὴν τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου (Μ. Σαββάτου) καθαιρείσθω, εἰ δὲ λαϊκὸς ἀφοριζέσθω». Ἐφ' ὅσον οἱ περισσότεροι χριστιανοὶ μεταλαμβάνουσιν κατὰ τὰς Κυριακάς, ὅτε τελεῖται ἡ θεία λειτουργία, κατ' ἀνάγκην πρέπει νὰ νηστεύσων (ἀκολουθοῦντες τὸ ἔθιμον τῆς τριημέρου νηστείας) καὶ τὸ Σάββατον, ἀντιπυθέμενοι πρὸς τὸν εἰρημένον Ἀποστολικὸν Κανόνα.

Διὰ τὸν Κανόνα αὐτόν, μὲ ἰδικὰ του λόγια ὁ λαὸς μας, λέγει: «Ὅλα τὰ Σάββατα ναί, τὸ Μεγάλον Σάββατον ὄχι». Δηλαδή, ὅλα τὰ Σάββατα ἐπιτρέπεται ἢ κατάλυσις τῶν πάντων, πλὴν τοῦ Μ. Σαββάτου. Τοῦτο, ἐπόμενον τοῦ ρηθέντος Ἀποστολικοῦ Κανόνος, τηροῦν, πλὴν ὅταν πρόκειται νὰ κοινώησων, ὅποτε νηστεύων.

Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς λαϊκοὺς, οἱ κληρικοί, ἱεουργοῦντες σχεδὸν καθ' ἑκάστην καὶ μεταλαμβάνοντες, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ νηστεύων;

Συνηγοροῦντες οἱ Ἀποστολικοὶ Κανόνες 8ος, 9ος περὶ τῆς συνεχοῦς μεταλήψεως, ὡς καὶ οἱ 66ος τῆς 6ης Οἴκουμ. Συνόδου καὶ ὁ 2ος τῆς Ἀντιοχείας καθ' ὅλην τὴν διακαινήσιμον ἑβδομάδα ἀπὸ τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα μέχρι καὶ τῆς

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 440 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 23-24 τεύχους.

ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ

Ἄσκει τις μοναχὲς στὴν προσευχή, στὰ γράμματα, στὶς τέχνες καὶ στὴν ἀρετὴ. Τὶς συγκεντρώνει γύρω τῆς καὶ φωτίζει τὸν νοῦ καὶ τὴν καρδιά τους, ὥστε νὰ βοηθήσουν καὶ κείνες μὲ τὴν σειρά τους γιὰ τὴν ἀνάστασι τοῦ Γένους. Τονώνει τὸ θρησκευτικὸ φρόνημά τους καὶ τὶς ὀδηγεῖ στὶς ἀληθινὲς πηγὲς τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀγάπης καὶ τῆς φιλανθρωπίας. Ὁ ἀριθμὸς τους ὑπερβαίνει συχνὰ τὶς 200 ψυχές, καθὼς ἀπλώνεται ὀλοένα τὸ ἔργο τῆς σ' ὅλη τὴν σκλαβωμένη πατρίδα καὶ ξυπνᾷ τὶς νοχελικὲς συνειδήσεις τῶν ραγιαδῶν.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 311 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21-22 τεύχους.

Κυριακῆς τοῦ Θωμᾶ, κατ' ἐξοχὴν μὴ νηοτησίμους ἡμέρας, ἀσφαλῶς θὰ εἶχον ὑπ' ὄψει ὅτι πρὸ τῆς θείας Μεταλήψεως ἀπαιτεῖται νηστεία: «Ἀπὸ τῆς Ἁγίας Ἀναστασίμου Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἡμέρας μέχρι τῆς Καινῆς Κυριακῆς, τὴν ὅλην Ἑβδομάδα ἐν ταῖς ἀγίαις Ἐκκλησίαις σχολάζειν δεῖ ἀπαρλείπτως τοὺς ποιοτὺς ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς, εὐφραινομένους ἐν Χριστῷ καὶ ἑορτάζοντας καὶ τῇ τῶν Γραφῶν ἀναγνώσει προσέχοντας καὶ τῶν ἀγίων Μυστηρίων κατατρυφῶντας. Ἐσόμεθα γὰρ οὕτω Χριστῷ συνανιστάμενοί τε καὶ συνανυψούμενοι» (Κανὼν ἘΣΤ' τῆς ΣΤ' Οἴκου-μενικῆς Συνόδου).

Ἄσφαλῶς οἱ Ἅγιοι Πατέρες, οἱ ὁποῖοι διὰ τὸ θέμα τῆς πρὸ τῆς θείας Μεταλήψεως νηστείας ἢ μὴ δὲν ἔδωσαν καὶ τόσην σημασίαν, ἀφήσαντες τοὺς χριστιανοὺς νὰ πράξωσι κατὰ βούλησιν, κατὰ συνείδησιν, εἶχον ὑπ' ὄψει τῶν τοῦ Παύλου (Ἐβρ. ιγ' 9). «Καλὸν γὰρ χάριτι βεβαιοῦσθαι τὴν καρδίαν, οὐ βρώμασιν, ἐν οἷς οὐκ ὠφελήθησαν οἱ περιπατήσαντες». Ἐὰν δὲ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν μας τὸν τρόπον τῆς νηστείας τῶν σημερινῶν χριστιανῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν δυσφορίαν, μὲ τὴν ὁποίαν ἀντιμετωπίζουν τὸ ζήτημα τῆς νηστείας, τὸ πλῆθος τῶν νηοτησίμων φαγητῶν καὶ τί μηχανεύονται διὰ νὰ ὑπερπηθήσουν τὸν σκόπελον αὐτόν, ἡ νηστεία αὕτη διαφορετικῶς θὰ ἔπρεπε νὰ χαρακτηρισθῇ.

(Συνεχίζεται)

ΑΝΔΡΕΑΣ Ν. ΝΟΜΙΚΟΣ

Τὸ παρεκκλήσιο τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου, δίπλα ἀκριβῶς στὸν Παρθενῶνα, ὅπου μέχρι σήμερα σώζεται καὶ εἰδικῆ κρύπτη, στὴν ὁποία προσερχόταν ἡ ἁγία γιὰ νὰ κρυφτῆ καὶ νὰ προσευχηθῆ, εἶναι τὸ ἐκκλησάκι ποὺ ἴδρυσε μὲ τὴν πατρικὴ περιουσία της. Εἶναι τὸ παρεκκλήσιο ποὺ ἀκόμη σήμερα διατηρεῖται στὴν ἀλλή τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, ἱερὴ μνήμη στὴν πολυσέβαστη προσφορά της.

Καθημερινὴ φροντίδα τῆς ἁγίας Φιλοθέης εἶναι οἱ φτωχοί. Γι' αὐτὸ ἰδρύει Νοσοκομεῖα, Ἄσυλα, Ἐργαστήρια, Μετόχια, Σχολεῖα, ὅπου μαζί μὲ τὶς ἀδελφές Μοναχές προσφέρει τὶς ἄοκνες φροντίδες της γιὰ μιὰ οὐσιαστικὴ παλιγγενεσία. Τὸ ἔργο της πολυδύναμο στοὺς στίχους τοῦ συναξαριστῆ:

«Ἀσθενούντων ἐπίσκεψις, αἰχμαλώτων ἀνάρρυσις καὶ παρθένων σύνταξις μήτερ γέγονας. Πρὸς χριστομάχον δὲ τύραννον δεινῶς ἀντεπάλαισας καὶ ἀγῶνα καλὸν μαρτυρίῳ ἐσφράγισας. Διὰ τοῦτο σὲ ὁ Χριστὸς ἀγαπήσας εἰς τὰς ἄνω οὐρανίους ἀναπαύσεις, ἀνεκάλεσαστο, ἔνδοξε».

Ὁ μικρὸς ναὸς τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου στὰ Πατήσια, μετόχι τοῦ μοναστηριοῦ της, εἶναι ἓνα ἀκόμα ὀρμητήριο γιὰ τὴν πολύπλευρὴ δράσι της. Σ' αὐτό, μακριὰ ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς καὶ τὶς προκλήσεις τῶν Τούρκων καὶ τῆς πολιτείας τῶν Ἀθηνῶν, ἀσκεῖ τὸν ἑαυτὸ της καὶ τὸν Παρθενῶνα της στὴν ἀγάπη, στὴν πίστη, στὴν εὐθύνη καὶ στὴν φιλοπατρία.

Κοπέλλες τῶν Ἀθηνῶν, τῶν ἐπαρχιῶν, καθὼς ἀκόμη καὶ πολλὲς τουρκοποῦδες, ποὺ ἔγιναν χριστιανές, ἐργάζονται σὰν τὸ μελίσσι στὰ γύρω ἐργαστήρια τοῦ Μοναστηριοῦ. Προσεύχονται, ἀγρυπνοῦν καὶ προετοιμάζονται γιὰ τὴν ζωὴ καὶ τὸν παράδεισο! Τὸ προάστειο, ποὺ εἶναι λίγο ἔξω ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, τὸ Ψυχικὸ, μαζί μὲ τὴν ὠραία περιοχὴ τῆς Φιλοθέης, εἶναι τόποι ποὺ δρᾷ ἡ ἀρχοντοπούλα τῶν Ἀθηνῶν: «Χαίροις τῶν Ἀθηνῶν ἢ λαμπάς, ἡ ἐν τῷ βίῳ καιομένη καὶ φαίνουσα, ἡ πίστιν δι' εὐποιίας καὶ διὰ βίου ἄγνοῦ τὰς πρὸς σὲ φοιτώσας ἐκδιδάσκουσα...».

(Συνεχίζεται)

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΕΡΟΥΣΗΣ

ΠΡΟΣΦΟΡΑ: ΣΥΝΟΜΙΛΙΑ*

«Συμβουλαὶ καὶ Βοήθεια — Ποιμαντικὴ ἀπὸ Τηλεφώνου».

Ἀκολουθεῖ ἓνας ἀριθμὸς, τὸν ὅποιον δύναται κανεὶς εὐκόλως νὰ ἀπομνημονεύσῃ, π.χ. 55.66.55.

Ἴσως ἐρωτήσῃ κανεὶς: Εἶναι ἄραγε ἀναγκαῖα ἡ προσπάθεια αὐτή; Διότι εἶναι φανερόν, ὅτι πρὸς ὄργάνωσιν μιᾶς τοιαύτης «ὑπηρεσίας» ἀπαιτοῦνται ἐφόδια καὶ θυσίαι.

Ἐνδεικτικῶς ἀναφέρεται, ὅτι εἰς μίαν πόλιν τῆς Δ. Γερμανίας μὲ 750.000 κατοίκους ἐχρησιμοποίησαν κατὰ τὸ ἔτος 1971 συνολικῶς 8.664 πρόσωπα αὐτὴν τὴν «προσφορὰν διὰ συνομιλίαν». Διὰ τὴν πατρίδα μας δὲν ὑπάρχουν, βεβαίως, τοιαῦται στατιστικά. Ἐὰν ἔμωσ μελετήσωμεν τὰ στοιχεῖα τῶν Νοσοκομείων τῆς χώρας μας, τὰ ὅποια ἀναφέρονται εἰς τὰς ἀποπείρας αὐτοκτονίας, θὰ διαπιστώσωμεν τὴν μεγίστην ἀναγκαιότητα ὀργανώσεως τῆς «ποιμαντικῆς ἀπὸ τηλεφώνου»².

1. Ὁργάνωσις ὑπηρεσίας.

Πῶς ἔμωσ πρέπει νὰ ὀργανωθῇ μία τοιαύτη ἐργασία;

Προκειμένου νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τὸ ἐρώτημα αὐτό, θὰ χρησιμοποιήσωμεν τὰς ἐμπειρίας ἐκ τῆς ἐργασίας εἰς τὸ Ἐξωτερικὸν καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τὴν Γερμανίαν³.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 438 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 23-24 τεύχους.

2. Εἰς τὴν περιφέρειαν τῶν Ἀθηνῶν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ὑπολογίσωμεν περὶ τὰς 15 περιπτώσεις καθημερινῶς.

3. Ὡς βοηθήματα ἐχρησιμοποιήθησαν τὰ ἀκόλουθα: Karl P e h l, Telefonseelsorge und Offene Tür bietet Rat und Hilfe an, in: Caritas 72/1971, S. 66-68. Karl P e h l, in: Handbuch der Pastoraltheologie, Bd. V. Freiburg 1972. S. 566. Joh. V a l k s. Katholische Telefonseelsorge Köln, Jahresbericht, in: Pastoralblatt 3/1972, S. 80-82. Telefonseelsorge, in: Das Diakonische Werk, 12/1968, S. 8. Notruf 51313, in: Regensburger Bistumsblatt 4/1973, S. 19. J. W i l l i, Anwendung sozialer Einzelhilfe in der Telefonseelsorge, Luzern 1966. K. P e h l-F. M. E l s n e r, Angebot Hoffnung, Düsseldorf 1971. E. S t a n g e, Telefonseelsorge, Kassel 1961.

Εἶναι ἐκ τῶν προτέρων σαφές, ὅτι μία τοιαύτη ἐργασία δὲν δύναται νὰ στηριχθῇ εἰς τὴν ἐθελοντικὴν προσφορὰν. Εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπάρχῃ ἐν ἐπιτελεῖον ἐξ εἰδικῶν. Τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι ἀποκλείεται τὸ ἐθελοντικὸν στοιχεῖον. Ἀντιθέτως, ἡ ὅλη ὑπηρεσία πρέπει νὰ πλαισιώνεται ὑπὸ πλήθους ἐθελοντῶν, οἱ ὅποιοι δὲν θὰ χειρίζονται μὲν τὸ τηλέφωνον τοῦ ἐν λόγῳ ποιμαντικοῦ σταθμοῦ, θὰ εἶναι ὅμως ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἔτοιμοι νὰ προσφέρουν ἄλλας πολυτίμους ὑπηρεσίας.

Ἡ διεύθυνσις τῆς ἐργασίας αὐτῆς ἀνατίθεται σχεδὸν πάντοτε εἰς κληρικόν. Τοῦτο διότι οὗτος ἔχει τὸ πλεονέκτημα νὰ βλέπῃ τὸν ἄνθρωπον ὡς ὁλότητα. Τοῦτον ἐνδιαφέρει, κατ' ἀρχάς, πάντοτε ὁ ἄνθρωπος καὶ ἀποτελεῖ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸν ἰδεώδη συνομιλητὴν, ὁ ὅποιος δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸν ἀπέναντί του ὑπὸ τὸ πρῖσμα τοῦ «εἰδικοῦ» (Fachlich), ἀλλὰ κατὰ τρόπον ἀνθρώπινον (Menschlich). Οἱ λοιποὶ συνεργάται λαμβάνονται συνήθως ἐκ τοῦ κύκλου τῶν κοινωνικῶν λειτουργῶν καὶ τῶν ψυχολόγων.

Οἱ συνεργάται τοῦ σταθμοῦ πρέπει νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ παραπέμπουν τὸν ζητοῦντα βοήθειαν εἰς ἰατροῦς, ψυχιάτρος, δικηγόρους καὶ πνευματικούς, οἱ ὅποιοι νὰ δύναται νὰ προσκαλοῦνται εἰς συνεργασίαν, κατόπιν ἐπιθυμίας τοῦ ζητοῦντος βοήθειαν.

Εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ποιμαντικοῦ σταθμοῦ πρέπει, ἐκτὸς τοῦ ἐπιτελείου, νὰ τίθεται καὶ ἕνας χῶρος, ὁ ὅποιος νὰ διαθέτῃ τηλέφωνον καὶ νὰ προσφέρῃ ὅλας τὰς ἀνάγκες διὰ νὰ περάσῃ κανεὶς ἐκεῖ μίαν νύκτα εἰς κατάστασιν πλήρους ἐτοιμότητος. Ἐν συνεχείᾳ τοῦ χῶρου αὐτοῦ εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ὑπάρχῃ καὶ εἰς δεύτερος χῶρος, ὅπου νὰ εἶναι δυνατόν ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν νὰ δεχθῇ ὁ διακοινοῦν εἰς τὸ ποιμαντικὸν αὐτὸ ἔργον τὴν ἐπίσκεψιν ἀνθρώπων ζητούντων βοήθειαν. Ὁ χῶρος αὐτὸς εἶναι ἀνάγκη νὰ διαθέτῃ τὴν κατάλληλον ἀτμόσφαιραν. Νὰ ἔχῃ π.χ. ἀναπαυτικὰ καθίσματα, ὁ φωτισμὸς του νὰ μὴ εἶναι ἰσχυρὸς καὶ ὁ συνομιλητὴς δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐμφανίζεται ὄπισθεν ἐνὸς ἐπίπλου γραφείου!

Ὁ χῶρος αὐτὸς πρέπει νὰ εὑρίσκεται εἰς τοιοῦτον σημεῖον, ὥστε ὁ ζητῶν τὴν βοήθειαν νὰ μὴ εἶναι ἠναγκασμένος νὰ διέλθῃ δι' ἄλλων δωματίων ἢ διαδρόμων, εἰς τοὺς ὁποίους εὑρίσκονται ἄλλα ἄτομα. Ἐπίσης εἰς τὸν χῶρον αὐτὸν πρέπει νὰ ἐπικρατῇ ἀπόλυτος ἡσυχία, ἡ ὁποία δὲν ἐπιτρέπεται νὰ διακόπτεται ἀπὸ θορύβους, ὅπως βηματισμὸν ἀνθρώπων, κτυπήματα θυρῶν, γραφομηχανῆς κ. ἄ. Τοῦτο διότι ὑπάρχει κίνδυνος νὰ ἀποσπασθῇ ἡ προσοχὴ

τοῦ ζητοῦντος βοήθειαν καὶ νὰ καταστῇ δυσχερῆς ἡ αὐτοσυγκέντρωσις καὶ ἡ ἐπικοινωνία.

2. Γενικαὶ προϋποθέσεις τῶν συνεργατῶν.

Ἐκτὸς τῶν εἰδικωτέρων γνώσεων, τὰς ὁποίας πρέπει νὰ διαθέτουν οἱ συνεργάται μιᾶς τοιαύτης ποιμαντικῆς ἐργασίας, ποῖαι εἶναι αἱ γενικώτεραι προϋποθέσεις, τὰς ὁποίας πρέπει νὰ διαθέτῃ ἕκαστος ἐξ αὐτῶν;

Τὰς προϋποθέσεις αὐτὰς δυνάμεθα νὰ τὰς συνοψίσωμεν εἰς τὰς ἐξῆς:

1) Πρέπει νὰ ἔχη τὴν ἱκανότητα νὰ ἀκούῃ. 2) Πρέπει νὰ ἐμπνέῃ ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν συνομιλητὴν του, συμμετέχων εἰς τὸ πρόβλημά του καὶ λαμβάνων σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν τὴν κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκεῖνος εὐρίσκεται. 3) Πρέπει νὰ εἶναι ἐχέμυθος. 4) Πρέπει νὰ δύναται νὰ ἀντιμετωπίζῃ ἡσυχῶς τυχὸν ἐκδηλώσεις ἀπογνώσεως. 5) Πρέπει νὰ σέβεται τὴν ἀωνυμίαν τοῦ ζητοῦντος βοήθειαν. 6) Πρέπει νὰ εἶναι ἐλεύθερος προκαταλήψεων καὶ προσιτὸς δι' ὅλα τὰ θέματα. 7) Πρέπει νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ διατηρῇ τὴν ψυχικὴν του ἡρεμίαν καὶ ὅταν ἀκόμη τηλεφωνοῦν μὲ σκοπὸν νὰ ἐνοχλήσουν ἢ νὰ ἀστειεθοῦν.

3. Ποῖοι τηλεφωνοῦν.

Συμφώνως πρὸς τὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα διαθέτομεν, ἀπὸ τὰ πρόσωπα τὰ ὁποῖα ζητοῦν βοήθειαν μέσῳ τοῦ τηλεφώνου εἶναι 60% γυναῖκες καὶ 40% ἄνδρες.

Εἰς τοὺς ἀριθμοὺς αὐτοὺς ἀντιπροσωπεύονται ὅλαι αἱ ἡλικίαι. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη σημειοῦται προοδευτικὴ αὐξήσις τῶν προσώπων νεαρᾶς ἡλικίας.

Κατὰ τὰς βραδυνὰς ὥρας, ὅταν ὁ καιρὸς εἶναι βροχερὸς τὰ τηλεφωνήματα γίνονται πολὺ περισσότερα.

(Συνεχίζεται) Πρεσβυτέρα ΑΝΤΩΝΙΑ ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

299. Πότε είναι προτιμότερον νὰ διανεμῶνται τὰ βαΐα κατὰ τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων, κατὰ τοὺς αἶνους ἢ στὸ τέλος τῆς θείας λειτουργίας; (Ἐρώτησις Αἰδεσ. Π.Α.).

Ὁ ἐρωτῶν ἐξηγεῖ γιατί νομίζει προτιμότερο τὸ δεύτερο: Κατὰ τοὺς αἶνους μικρὸ μόνον μέρος ἀπὸ τὸ ἐκκλησίασμα εὐρίσκεται στὸν ναὸ κατὰ τὴν διανομὴ ἢ μετακινήσις τῶν πιστῶν δημιουργεῖ ἀτάξια· ἂν γιὰ τὸ ὑπόλοιπον ἐκκλησίασμα διανεμῶνται ἀπὸ ἓνα ἄλλο πρόσωπον στὴν εἴσοδον τοῦ ναοῦ, ὁ λαὸς δὲν θὰ πάρῃ, ὅπως θέλει, «ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ ἱερέως» τὰ βαΐα. Ἀναγκαστικῶς πρέπει ἡ διανομὴ τῶν νὰ γίνεταί συγχρόνως πρὸς τὴν διανομὴ τοῦ ἀντιδώρου στὸ τέλος τῆς ἀκολουθίας, ὅπως γίνεταί συνήθως μετὰ τὴν ἄνοιξη, κατὰ τὴν Ὑψῶσι τοῦ τιμίου Σταυροῦ καὶ τὴν Σταυροπροσκύνησι. Οἱ προβαλλόμενοι λόγοι εἶναι ὅπωςσδήποτε σοβαροὶ καὶ ἡ προτεινομένη λύσις συζητήσιμος.

Θὰ ἰδοῦμε τί μᾶς λέγει ἡ λειτουργικὴ παράδοσις γι' αὐτό, σὲ ποῖο θεωρητικὸ καὶ πρακτικὸ σκοπὸ ἀποβλέπει ἡ διανομὴ τῶν βαΐων καὶ θὰ προσπαθήσωμε νὰ βροῦμε τὴν πρὸ σωστῆ λύσι, ποῦ θὰ ἐξυπηρετῇ καὶ θὰ προσαρμόζεται πρὸς τὰ σημερινὰ ποιμαντικὰ δεδομένα, χωρὶς ὅμως νὰ ἀπομακρύνεταί, κατὰ τὸ δυνατόν, ἀπὸ τὴν παράδοσι τῆς Ἐκκλησίας.

Κατὰ ἀρχαιοτάτην λειτουργικὴν παράδοσι κατὰ τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων πρὸ τῆς θείας λειτουργίας ἐτελεῖτο λιτανεία. Οἱ πρῶτες γι' αὐτὴν μαρτυρίαι προέρχονται ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα («Ὁδοιπορικὸν» Αἰθιοπίας, 31. Ἱεροσολυμιτικὸν Κανονάριον Θ'—Ι' αἰῶνος), ποῦ φαίνεται νὰ εἶναι καὶ ἡ πατρίς τῆς λιτανείας αὐτῆς. Ἐκεῖ ἐγένετο ἐπὶ τόπου, ἀπὸ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν πρὸς τὸν ναὸ τῆς Ἀναστάσεως. Κατὰ τὴν προκαταρκτικὴ ἀκολουθία στὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, μετὰ τὴν ἀνάγνωσι τῆς σχετικῆς εὐαγγελικῆς περικοπῆς, ποῦ ἀναφέρεται στὴν θριαμβευτικὴν

εἴσοδο τοῦ Κυρίου στὰ Ἱεροσόλυμα (Ματθ. κα', 8-9) ἤρχιζε ἡ λιτανεῖα, στὴν ὁποία μετεῖχε ὁ πατριάρχης, ὁ κληρὸς καὶ ὁ λαὸς καὶ ὅλοι κρατοῦσαν κλάδους φοινίκων ἢ ἐλαίων εἰς ἀνάμνησιν ἀκριβῶς τοῦ γεγονότος, τὸ ὁποῖον ἐωρτάζεται. Ἡ λιτανεῖα ἐτεροματιζέτο στὸν ναὸ τῆς Ἀναστάσεως τῶν Ἱεροσολύμων, ὅπου ἐτελεῖτο ἡ θεία λειτουργία. Ἡ ἰδία περίπου τάξις μαρτυρεῖται καὶ ἀπὸ τὸ Τυπικὸ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ ἔτους 1122 (κῶδ. τ. Σταυροῦ 43). Κατ' ἀπομίμησιν τῆς λιτανείας αὐτῆς ἐγίνοντο παρόμοιαι λιτανεῖαι καὶ στὰς πόλεις, τὰ χωρία καὶ τὰς μονάς. Κατὰ τὸ Τυπικὸ τῆς ἁγίας Σοφίας Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Θ' αἰῶνος (κῶδ. τ. Σταυροῦ 40, Πάτμου 466) στὴν Κωνσταντινούπολι ἡ λιτανεῖα ἤρχιζε ἀπὸ τὸν ναὸ τῶν ἁγίων Τεσσαράκοντα, ὅπου ὁ πατριάρχης διένεμε τὰ βαῖτα «τοῖς συνελθοῦσιν ἱερατικοῖς καὶ λαϊκοῖς», καὶ κατέληγε στὸν ναὸ τῆς ἁγίας Σοφίας πρὸς τέλεσιν τῆς θείας λειτουργίας. Στὸ ἱερὸν παλάτιον ὁ αὐτοκράτωρ διένεμε ἰδιοχείρως τὰ βαῖτα στοὺς αὐλικούς κατὰ τὸν ἑσπερινὸ τοῦ Σαββάτου, προκειμένου προφανῶς νὰ τὰ χρησιμοποιήσουν κατὰ τὴν λιτανεῖα τῆς ἐπαύριον (Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου, «Ἐκθεσις βασιλείου τάξεως», I, 40-41). Κατὰ τὸ Τυπικὸ τῆς Μονῆς τοῦ Σωτῆρος τῆς Μεσσήνης τοῦ ΙΒ' αἰῶνος καὶ πάλι ἡ διανομὴ τῶν βαῖτων ἐγίνετο ἀπὸ τὸν προεστῶτα μετὰ τὴν ἀκολουθία τῆς Α' ὥρας, προκειμένου ἀμέσως νὰ ἀρχίσῃ ἡ λιτανεῖα. Κατὰ τὸ ἀνέκδοτο Τυπικὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας Θεσσαλονίκης, ποὺ ἔγραψε ὁ Θεσσαλονίκης Συμεὼν («Ὑποτύπωσις ἐν συνόψει τῶν ἀκολουθιῶν τῶν ἑορτῶν τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ»), ἡ ἀκολουθία τοῦ ὄρθρου ἐψάλλετο ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου καὶ «τοῦ κλήρου παντὸς» στὸν ναὸ τοῦ ἁγίου Δημητρίου, ἀπὸ ὅπου λιτανεύοντες τὸ πρωτὶ μὲ τὰ βαῖτα κατήρχοντο καὶ λειτουργοῦσαν στὴν ἁγία Σοφία. Ἡ ἀρχαία αὕτη λιτανεῖα διετηρήθη στὰς μονάς, τοῦλάχιστον τοῦ Ἁγίου Ὄρους, καὶ γίνεται μεταξὺ ὄρθρου καὶ λειτουργίας, κατὰ τὴν ἀνεκαθεν ἰσχύουσα τάξι.

Γιὰ εὐχὴ εὐλογίας βαῖτων δὲν γίνεται λόγος σὲ πολλὰ ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω ἀναφερθέντα ἀρχαῖα Τυπικά. Σὲ ἄλλα πάλι προβλέπεται ἡ εὐχὴ ποὺ ὑπάρχει στὰ Εὐχολόγια καὶ στὰ Ἱερατικά μας, «Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν χερουβείμ, ὁ ἐξεγείρας τὴν

δυναστείαν...», πού σ' αὐτὰ μὲν χαρακτηρίζεται ὡς «Εὐχὴ εἰς τὸ εὐλογῆσαι βατὰ τῇ Κυριακῇ τῶν Βατῶν» (βλ. καὶ κώδ. Σινᾶ 966), στὰ χειρόγραφα ὅμως προτιμᾶται ὁ τίτλος «Εὐχὴ εἰς τὰ βατὰ» ἢ «εἰς τὸ δοῦναι βατὰ», ἢ «ὅτε μέλλη δοῦναι τὰ βατὰ τῷ λαῷ» (κώδ. Σινᾶ 971, 982, 984, Βατοπεδ. 134, Ἀθηνῶν 94 κ.ά.), πού φαίνεται καὶ ἀκριβέστερος. Καὶ τοῦτο γιατί καὶ στήν ἐν χρήσει εὐχὴ καὶ στίς ἄλλες πού ἀπαντοῦν στὰ χειρόγραφα ἀντ' αὐτῆς, καθὼς καὶ στήν εὐχὴ τῆς κεφαλοκλισίας, πού τὴν συνοδεύει σὲ ἄλλα χειρόγραφα, δὲν γίνεται λόγος γιὰ εὐλόγησι βατῶν. Δὲν εἶναι μὲ ἄλλους λόγους εὐχὲς εὐλογίας, ἀλλὰ μᾶλλον εὐχὲς εὐλογίας τοῦ λαοῦ πού θὰ ἐλάμβανε μέρος στήν λιτανεία καὶ πού ἐλέγοντο πρὸ τῆς διανομῆς ἢ «ἐπάνω» τῶν κλάδων, ἀλλὰ καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτῆν, ὡς εὐχαὶ λιτανείας, τὴν ὁποία ὑπαινίσσονται ὅλες αἱ ἀνωτέρω εὐχὲς. Ἡ θεωρουμένη μάλιστα σήμερα «εὐχὴ εἰς τὸ εὐλογῆσαι βατὰ» ἀπαντᾷ στὸ Τυπικὸ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ ἔτους 1122, πού μνημονεύσαμε ἀνωτέρω, ὡς εὐχὴ λεγόμενη κατὰ τὴν πρώτη στάσι τῆς λιτανείας, πολὺ δηλαδὴ μετὰ τὴν διανομὴ τῶν βατῶν. Τὰ βατὰ δηλαδὴ ἀγιάζονται ὄχι διὰ τῆς ἱερατικῆς εὐλογίας καὶ τῆς εὐχῆς, ἀλλὰ διὰ τῆς χρήσεώς των κατὰ τὴν λιτανεία καὶ τὴν ἐπακολουθοῦσα θεία λειτουργία. Λεπτομερεστέρα τυπικὴ διάταξι ἔχει τὸ Ἱεροσολυμιτικὸ Κανονάριο, πού ἀναφέραμε, κατὰ τὸ ὁποῖο ἢ ἀνάγνωσις τῆς εὐχῆς συνεδυάζετο μὲ εἰδικὴ πανηγυρικὴ τελετῆ, πού εἶχε ἀληθινὸν χαρακτῆρα εὐλογίας τῶν βατῶν: «Λαμβάνουσι τοὺς κλάδους καὶ τιθέουσιν αὐτοὺς παρὰ τῇ εἰσόδῳ τοῦ ἱεροῦ, θυμιῶσι σταυροειδῶς, ἀνάπτουσι κηρία καὶ ἀπαγγέλλουσιν ἐκτενῆ καὶ εὐχὴν καὶ λέγουσι προκειμένον ἦχος ε' «Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος...», ὁ ἱερεὺς εὐλογεῖ τὰ βατὰ καὶ μετὰ τὴν εὐλόγησιν διαέμει τῷ λαῷ τοὺς κλάδους».

(Συνεχίζεται)

Φ.

Παρακαλοῦνται οἱ ἀποστέλλοντες ταχυδρομικὰς ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία», «Θεολογία» καὶ «Ἐφημέριος», ὅπως σημειῶσιν ἐπ' αὐτῶν τὴν αἰτίαν τῆς ἀποστολῆς.

Στὸ περιθώριο τῆς Ἁγίας Γραφῆς

ΒΙΒΛΟΣ ΧΩΡΙΣ ΨΗΦΙΑ

Καὶ ἡ Φύση, ἡ δημιουργία του, μιᾶ γιὰ τὸν Θεό.

Εἶναι σὰν μιὰ ἄλλη Ἁγία Γραφή χωρὶς ψηφία, ἀνοιχτὴ πάντα μπροστὰ στὰ μάτια μας.

Μέσα ἀπὸ τὴν κτίση του ὁ Κύριος ἀποκαλύπτεται. Μὲς ἀπὸ τὴν ὁμορφία της, τὴ σοφία της, τὴν ἀγαθὴ της χρησιμότητα.

Εἶναι δικό του ποίημα ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ. Ὁ οὐρανὸς μὲ τὰ ἀπειράριθμα ἄστρα του. Ἡ γῆ μὲ τὰ βουνά, τοὺς κάμπους, τὶς θάλασσες, τὰ ποτάμια, τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτὰ της.

«Αὐτὸς εἶπε καὶ ἐγενήθησαν, αὐτὸς ἐνετείλατο καὶ ἐκτίσθησαν» (Ψαλμ. λβ' 9). Μὲ τὸ λόγο του, τὰ ἐβγαλε ὅλα ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξία. «Ὁ ζῶν εἰς τὸν αἰῶνα ἐκτίσε τὰ πάντα κοινῇ» (Σοφ. Σειρ. ιη' 1). Καὶ τὰ «διακυβερνᾷ ἐν οἰκτιρμοῖς» (Γ' Μακ. στ' 2).

Μπροστὰ σ' αὐτὸ τὸ ποίημα, ὁ Ψαλμωδὸς ἀναφωνεῖ: «Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε» (Ψαλμ. 41' 6). Ἀλήθεια, τί νὰ πρωτοθανυμάσης πάνω τους καὶ μέσα τους; Πῶς νὰ μὴ μένης ἐκστατικὸς, σὰν θωρῆς ἢ στοχάζεσαι ὅ,τι δημιούργησε «ὁ βασιλεὺς τῶν οὐρανῶν καὶ δεσπότης πάσης κτίσεως» (Γ' Μακ. β' 2); Πῶς νὰ μὴ στερεωθῆ ἡ πίστις σου; Πῶς νὰ μὴ δοθῆς σ' αὐτὴν ὀλόψυχα;

Τί ἀποζητεῖ ὁ Θεὸς μὲς ἀπὸ τὰ ἔργα του αὐτά; Δυὸ κυρίως. Πρῶτα, τὸ ὕλικό μας καλό. Ἐμεῖς εἴμαστε ἡ αἰτία, γιὰ τὴν ὁποία ὑπάρχουν. Στὸ πρῶτο ἀνθρώπινο ζευγάρι τί εἶπε: «Πληρώσατε τὴν γῆν καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς» (Γεν. α' 28). Δικὴ μας εἶναι ἡ κτίση του. Γιὰ χάρη μας ἔγινε. Γιὰ νὰ ἀπολαμβάνουμε τὰ ἀγαθὰ της.

Ἔστερα, τὸ πνευματικὸν μας καλόν. Γιατὶ ἡ Φύσις Αὐτὸν φανερώνει. Ὁ Δαυὶδ τὸ τραγουδᾷ στὴν κιθάρα του: «Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ» (Ψαλμ. 117 2). Καὶ ὁ Παῦλος φωνάζει: «Τὰ ἀόρατα τοῦ Θεοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασιν αὐτοῦ νοούμενα καθορᾶται, ἢ τε ἀίδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θεϊότης» (Ρωμ. α' 20).

Εἶναι μιὰ ἀπὸ τίς πιὸ εὐγενικὲς ιδιότητες τῆς διάνοιας καὶ τῆς καρδιᾶς τὸ νὰ ἐντρυφᾷ κανεὶς στὰ κάλλη τῆς πλάσης. Αὐτὴ ἢ μελέτη ὑψώνει τὸ πνεῦμα μας, τὸ ώραῖζει, τὸ λυτρώνει. Πλάι στὴ Βίβλο, τὸ νὰ διαβάζουμε τὴ φυσικὴ ἀποκάλυψη, εἶναι μιὰ ἀκόμη μεταρσίωση, ὅμοια ἀγνή καὶ ἐξαίσια.

Ὁ ἀναγεννημένος ἐν Χριστῷ ἄνθρωπος ἔχει μιὰν ἱερὴ εὐαίσθησιάν ἀπέναντι στὴ Φύσις. Τὴν ἀγαπᾷ ὅπως καὶ τὴν ἴδιαν τὴν Ἁγίαν Γραφήν. Γιατὶ καὶ αὐτὴ εἶναι ἕνας ὕμνος στὴ θεία μεγαλωσύνη καὶ καλωσύνη. Ἔχει δικές της φωνές, μιὰ δικὴ της μελωδίαν, πού φθάνει ὡς τὰ κατάβαθα τοῦ εἶναι μας.

Προσοχὴ ὅμως σ' αὐτὴ τὴν ἐντρύφηση. Καὶ ἄλλοι τὴν κάνουν, ἀλλὰ χωρὶς νὰ ὠφελοῦνται. Ἀπεναντίας, τὸ κατάντημά τους εἶναι ἀξιοθρήνητο. Ποιοί; Ὅσοι δὲν ἀνάγονται ἀπὸ τὴν κτίση στὸν Κτίστη της, ἀλλὰ «μεταλλάσσουν τὴν ἀλήθειαν ἐν τῷ ψεύδει». Πῶς; «Λατρεύοντες τῇ κτίσει παρά τὸν κτίσαντα» (Ρωμ. α' 25).

Δὲν τὴν ἐρμηνεύουν σωστά. Ἄλλα τοὺς λέει καὶ ἄλλα ἀκοῦνε. Τὴν κάνουν ὑποκατάστατο τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ δὲν εἶναι παρά κήρυκός του. Ἐνῶ θάπρεπε νὰ λατρεύουν Ἐκεῖνον, λατρεύουν αὐτήν.

Παθαίνουν τὸ ἴδιο καὶ στὴν Γραφήν. Ἀναγνωρίζουν τὴν ποίησίν της, τὴν ὁμολογοῦν, ἀλλὰ ἔξω ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Τοὺς ἐνδιαφέρει ἢ αἰσθητικὴ, ἢ φιλολογία καὶ μένουν ἀνύποπτοι γιὰ τὸ τί, μὲς ἀπ' αὐτὴ τὴν ὁμορφίαν, ἐξαγγέλλεται. Γιὰ τὴ σῶζουσα ἀλήθεια.

Τὸ ἴδιο φαινόμενο. Ἡ ἴδια πτώση. Γιατὶ καὶ ἡ Γραφή, συχνὰ καὶ πλούσια, φθέγγεται μὲ εἰκόνες παρμένες ἀπὸ τῆ Φύση. Οἱ δυὸ ἀποκαλύψεις, ἡ γραφτὴ καὶ ἡ ἄγραφη, ἔχουν σὲ πολλὰ κοινὴ γλῶσσα.

Μακάριος ὁποῖος ἀκούει αὐτὴ τὴ γλῶσσα μὲ τὸ ἀληθινὸ τῆς πνεύμα. Μακάριος ὁποῖος ἐντρυφᾷ στὴ Βίβλο καὶ στὴ Φύση ἀποκρυπτογραφώντας μὲ καθαρὴ καρδιά τὸ μήνυμά τους, πὺ δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ ὁ Θεός. Ὡ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνῃσις εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

= Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α =

Κ. Γ. Μπόνη, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Συμπόσιον Πατέρων. Ἰγνάτιος Ἀντιοχείας. — **Ἐπίκαιρα**. — **Εὐαγ. Δ. Θεοδώρου**, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Τὰ Λειτουργικὰ στοιχεῖα ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ Μ. Βασιλείου — **Μητροπ. Δράμας Διονυσίου**, Ταπεινοὶ καὶ ἐξουθενωμένοι. — **Μητροπ. Δημητριάδος Χριστοδούλου**, Ὁ μοναχικὸς βίος εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα. — **Ι. Κ.**, Ὁ ποιμαντικὸς χρόνος. — **Ἀρχιμ. Ἀμβροσίου Γ. Λενῆ**, Ἡ ἀθεΐα χθὲς καὶ σήμερα. — **Ἀρχιμ. Τιμοθέου Σ. Τριβιζᾶ**, Τὸ πρόβλημα τῆς ἀποχῆς τῶν πιστῶν ἐκ τοῦ ἐκκλησιασμοῦ. — **Ἀρχιμ. Παντελ. Μπεζενίτη**, Ἡ κρίσις καὶ ἡ ἀνανέωσις τοῦ «Κατηχητικοῦ Σχολείου». — **Πρεσβ. Γεωργίου Δ. Μεταλληνοῦ**, Λειτουργικὴ ζωὴ εἰς τὴν διασπορὰν τῆς Δ. Γερμανίας. — **Πρεσβ. Κωνστ. Πλατανίτου**, «Ἐορτολόγιον». — **Χρήστου Ἀνδρεάδη**, Ἡ Γέννησι τοῦ Χριστοῦ στὸ ποιητικὸ ἔργο τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ. — **Ἀνδρέου Ν. Νομικοῦ**, Πηγὴ ἀγαθῶν ἢ Μετάληψις. — **Δημ. Σ. Φερούση**, Μορφὴς τοῦ γένους. — **Πρεσβυτέρας Ἀντωνίας Ἀ. Ἀλεβιζοπούλου**, Προσφορά: Συνομιλία. — **Φ.**, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες. — **Βασ. Μουστάκη**, Βίβλος χωρὶς ψηφία.

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰασιῶ 1, Ἀθῆναι 140. Προϊστάμ. Τυπογρ. Ἰωάννης Μιχαήλ. Ἀναστασάκη 3 Ζωγράφου. Τηλ. 787978.